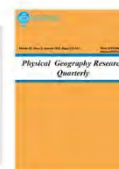

Institute of Geography

Research Paper

Comparative analysis of urban vitality in old and new neighborhoods with the approach of the right to the city: The case study of neighborhoods in Yazd city

Ali Hosseini ^a, Zohreh Fanni ^{b*}, Ali Momeni ^b

^a. Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

^b. Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Urban Vitality,
Right to City,
Yazd City,
Eskan Kavir Neighborhood,
Fahadan Neighborhood,
Safaieh Neighborhood.

Received:

25 March 2022

Received in revised form:

1 June 2022

Accepted:

2 August 2022

pp.29-51

The right to the city is not only a material concept; citizens and city dwellers must be involved in the production of the city atmosphere; It is one of citizens' rights to enjoy a lively urban atmosphere, dynamic neighborhoods, and neighborhoods worthy of dignity, as well as the efforts of their neighbors. But to achieve this right, the citizen must first observe the rights. To produce a space that reproduces the lively urban space for all citizens. The historical city of Yazd, which has a rich heritage hidden in sustainable values, has rapidly undergone spatial changes under the pressures of modernity. Political decisions in recent years have caused social and economic imbalances in the city of Yazd, which can be clearly seen in the vitality of the neighborhoods of Yazd. After reviewing and analyzing the findings, neighborhoods; Fahadan neighborhood (historical context) has the highest rate of vitality, the Safaieh neighborhood is in the second rank of the wealthy (new) neighborhoods of the city, and in the third rank is the suburban neighborhood of Eskan Kavir (Neighborhoods in transition). The location of the Fahadan neighborhood in the first place is the amount of urban vitality due to the high diversity in the body and those present in the environment. On the other hand, the location of the Eskan Kavir neighborhood in the third place is not a reason for the low vitality of the neighborhood because the incomplete and vulnerable body has reduced the quality of life in the area. Among these three neighborhoods, the Safaieh neighborhood has the best situation in terms of environmental quality, but It is evident that there is a sense of alienation and a lack of social capital among residents as well as alienation from passers-by and passers-by.

Citation: Hosseini, A, Fanni, Z., & Momeni, A. (2022) Comparative analysis of urban vitality in old and new neighborhoods with the approach of the right to the city A case study of neighborhoods in Yazd city. *Journal of Geographical Urban Planning Research*, 10 (2), 29-51.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.344362.1707>

*. Corresponding author (Email: z-fanni@sbu.ac.ir)

Extended Abstract

Introduction

As a man-made artifact, the city has the same life cycle as humans. Among the contemporary damages of the city, we can mention the decline and withering of urban neighborhoods. The neighborhoods on which the city's dynamism depends to a great extent have turned into dormitories where the presence of citizens has decreased drastically. Solving this challenge that threatens many opportunities in the city and many problems stemming from this damage is the focus of part of the research and projects of the city's specialists. Cities can be considered successful when they can host lively street activities, whereby people with different characteristics can come together with ease in public spaces, at different times, and for different purposes. Vitality, after all, is the symbol of successful urbanism. As it was said, the lack of urban vitality is a global problem, and in Iran, all cities can be considered involved with this problem. Numerous political, economic, social, cultural, physical, etc. factors are the basis for the lack of vitality of urban neighborhoods, which have similarities and differences between the reasons in different contexts. Political decisions in the past years have caused social and economic imbalance in the city of Yazd, which can be clearly seen in the vitality of the neighborhoods of the city of Yazd. For this reason, in this research, the urban vitality of one of the historical neighborhoods of the city is examined along with two other neighborhoods, one with an informal settlement structure and the other with a strong economic structure in the affluent part of the city. In these neighborhoods, it should be described according to its physical and social structure.

Methodology

The research method in this study is descriptive-analytical with a practical purpose. The statistical population of this research is all the residents of Skan Kavir, Safaiyeh, and Fahadan neighborhoods, and the sample size was obtained using the

Cochran formula of 340, according to the population of these neighborhoods, there are 170 questionnaires in Eskan Kavir neighborhood, 70 questionnaires in Safaiyeh neighborhood and 100 questionnaires in Fahadan neighborhood. The questionnaire was completed randomly. In order to conduct theoretical studies and provide measures of vitality in urban spaces, the method of collecting information has been to use the library method and the use of existing documents. Convenience and comfort, safety and security, diversity and attractiveness, leisure and fun, scope and range, interaction and sense of place. To conduct operational studies, field methods, interviews, photography, and questionnaires were used, and data were analyzed by SPSS software, T-tests, regression, and ANOVA.

Results and discussion

The concept of vitality is a mental concept, most of which are manifested in a neighborhood in the form of a series of behaviors, and judging the vitality of a neighborhood is not easily obtained, and sometimes vitality is not found in a neighborhood with a high quality of life, and in a neighborhood with a low quality of life. Vitality is visible. The city of Yazd, one of the ancient cities of the country, has lost its traditional texture in recent years due to the migration process. After examining the studied neighborhoods, the Fahadan neighborhood has the highest level of vitality in the historical context of Yazd, it is in the second rank of Safaiyeh neighborhood among the wealthy neighborhoods of the city, and it is ranked third in the marginal neighborhood of Eskan Kavir. The above ranking is based on a set of indicators and variables, but only paying attention to the numbers in the study of a psychological issue such as vitality makes the conclusion far from reality. It seems that in order to understand the vitality of neighborhoods, in addition to quantitative studies, it is necessary to analyze the mental space. Residents. What separates the concept of vitality from other

concepts that are close to it is the issue of diversity, and the fact that Fahadan neighborhood is in the first place is also due to the high diversity in the body and the people present in the environment.

Conclusion

The view of the right to the city by Henry Le Four can be examined from two perspectives: the right that the citizen has over the city and the right that the city has over the citizen. It is not fair and logical that any action outside of logic, value, norm, and humanity, in general, is done in the city, and in the end, the consequences are placed on the shoulders of the city. The major part of human growth and excellence is owed to the city, so the city also has a right on the shoulders of the citizens. The right to the city is not only a material concept; citizens and city dwellers must be involved in the production and atmosphere of the city; produce and reproduce the space they produced. But one of the rights that citizens enjoy is the right to a lively urban atmosphere, dynamic neighborhoods, worthy of dignity, and course the efforts of the citizens of a neighborhood. But to achieve this right, the citizen must first observe the right; To produce a space that reproduces the lively urban space for all citizens. Producing and increasing the public space that all citizens can benefit from, increasing the collective spirit (not individual and atomized), and establishing

distributive justice in society are among the rights that the city deserves. The sum of these cases makes the society out of the individual state and creates local communities; Where the fate of people is important to each other. Increasing the capacity of society in meeting the needs (commensurate with the values and priorities) leads to the growth and development of the local community. The output of this path is the provision of resources for everyone and intergenerational and intergenerational justice, a stable situation where development is not for a few but for all and not for a few years but forever.

Funding

There is no funding support.

Authors contributed

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work Declaration of competing interest None.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیل تطبیقی سرزندگی شهری در محلات قدیم و جدید با رویکرد حق به شهر مطالعه موردی: محلات شهر یزد

علی حسینی - دانشیار گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

زهره فنی^۱ - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

علی مؤمنی - دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

سرزندگی شهری، حق به شهر، شهر یزد، محله اسکان کویر، محله فهادان، محله صفائیه.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۱/۰۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۳/۱۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۵/۰۵

صص. ۵۱-۲۹

یکی از حقوقی که شهروندان از آن برخوردار هستند حق به فضای سرزنده شهری است، محلاتی پویا، درخشان و منزلت و البته تلاش و کوشش شهروندان یک محله. اما شهروند برای رسیدن به این حق نخست باید حقوقی را رعایت کند؛ فضایی را تولید کند که، بازتولید آن فضای سرزنده شهری برای همه شهروندان باشد. شهر تاریخی یزد که از میراث غنی نهفته در ارزش‌های پایداری برخوردار است، به سرعت تحت فشارهای مدرنیته دچار تحولات فضایی شده است. تصمیمات سیاسی در سالیان گذشته موجب عدم توازن اجتماعی و اقتصادی در شهر یزد شده که این مسئله را در سرزندگی محلات شهر یزد می‌توان به‌وضوح مشاهده کرد. پس از بررسی و تحلیل یافته‌ها محلات؛ محله فهادان (بافت تاریخی) بیشترین میزان سرزندگی را داراست، در رتبه دوم محله صفائیه از محلات ثروتمند نشین (جدید) شهر جای دارد و در رتبه سوم محله حاشیه‌نشین اسکان کویر (در گذار) قرار گرفته است. قرارگیری محله فهادان در جایگاه نخست میزان سرزندگی شهری ناشی از تنوع بالا در کالبد و حاضران در محیط است. از سوی دیگر قرارگیری محله اسکان کویر در جایگاه سوم دلیل بر پایین بودن سرزندگی محله نیست چراکه کالبد ناقص و آسیب‌پذیر محدوده کیفیت زندگی محدوده را پایین آورده است. در میان این سه محله، محله صفائیه بهترین وضعیت را از حیث کیفیت محیط داراست اما پدیده غریبگی و عدم سرمایه اجتماعی و حس لامکانی میان ساکنان و غریبه‌گری با ابران و رهگذران به‌طور محسوس قابل مشاهده است که با توجه به این نکته می‌توان این محدوده را از حیث سرزندگی در وضعیت نامطلوبی قلمداد کرد. در ادامه به ارائه پیشنهادها در جهت تثبیت و افزایش نقاط قوت و کاهش نقاط ضعف و تبدیل آن‌ها به نقاط قوت پرداخته می‌شود.

استناد: حسینی، علی؛ فنی، زهره و مؤمنی، علی. (۱۴۰۱). تحلیل تطبیقی سرزندگی شهری در محلات قدیم و جدید با رویکرد حق به شهر مطالعه موردی: محلات شهر یزد. *مجله پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰ (۲)، ۵۱-۲۹.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.344362.1707>

مقدمه

شهر به مثابه یک مصنوع ساخته دست بشر سیر حیاتی همانند انسان دارد. از آسیب‌های معاصر شهر می‌توان به زوال و پژمردگی محلات شهری اشاره کرد. محلات که پویایی شهر تا حد زیادی به آن وابسته است به خوابگاه‌هایی بدل شده که حضور شهروندان در آن به شدت کاهش یافته است. رفع این چالش که بسیاری از فرصت‌های موجود در شهر را تهدید می‌کند و بسیاری از معضلات نشأت گرفته از این آسیب هستند محور بخشی از تحقیقات و پروژه‌های متخصصان مسائل شهر است.

شهرها زمانی می‌توانند موفق تلقی شوند که بتوانند میزبان فعالیت‌های خیابانی پر جنب و جوش باشند، به موجب آن افراد با ویژگی‌های مختلف می‌توانند با خیال آسوده در فضای عمومی، در زمان‌های مختلف و برای اهداف مختلف گرد هم آیند. سرزندگی، در نهایت، نماد یک شهرسازی موفق است (Lynch, 1984)، زیرا خیابان‌ها نه تنها برای گذر از فضاهای عمومی، بلکه برای ماندن و استفاده از آن‌ها، همه چیزهایی را که شهروندان نیاز دارند، ارائه می‌دهند. یکی از اولین نظریه‌پردازانی که از چنین ایده‌هایی در مورد تنوع، سرزندگی محلات و سرزندگی خیابان حمایت کرد، نظریه‌پرداز آمریکایی-کانادایی جین جاکوبز (۱۹۱۶-۲۰۰۶) بود (Varo, 2022). جین جاکوبز در کتاب اصلی خود در مورد "مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا" (۱۹۶۱) استدلال کرد که تعاملات اجتماعی مایه حیات شهر پر جنب و جوش است. به جای ساختن شهرها حول مجموعه‌ای از اصول نظری، برنامه ریزان باید نسبت به پیچیدگی‌های زندگی انسان در داخل شهر حساس باشند تا نشاط اجتماعی و اقتصادی را ارتقا دهند (Jacobs, 1961). متعاقباً بسیاری از محققان دیگر (Buchanan, 1988; Gahl, 1988; Mass, 1984)، معتقدند که مکان‌های موفق به زندگی خیابانی و تعاملات اجتماعی آن‌ها وابسته هستند. بنابراین، طراحی شهری نه تنها در مورد زیرساخت‌های فیزیکی، بلکه در مورد فعالیت‌ها و رویدادهای اجتماعی مختلف است که در این مکان‌ها رخ می‌دهد (Montgomery, 1998). سرزندگی شهری یک کیفیت فضایی است برخاسته از انواع فرصت‌های تجاری و سرگرمی منحصربه‌فرد، و جمعیت متراکم عابر پیاده دارای تنوع از نظر اجتماعی (Mass, 1984). فضاهای عمومی اگر به درستی طراحی شوند فرصت‌هایی را برای انواع تعاملات اجتماعی گاه‌به‌گاه فراهم می‌آورند و این تعاملات به ظاهر بی‌اهمیت است که بافت اجتماعی یک زندگی شهری پر جنب و جوش را تشکیل می‌دهد. طبق نظریه طراحی جاکوبز (۱۹۶۱)، سرزندگی شهری هم به دسترسی به خیابان و هم به تراکم ساختمان نیاز دارد (Moratidis & Portinga, 2020). بنابراین سرزندگی اغلب با محیط‌های شهری متراکم همراه است (Ye Lee & Liu, 2018). شهرنشینی با تراکم بالا فاصله‌ها را کاهش می‌دهد و شبکه‌های اجتماعی بزرگ‌تر، تعامل اجتماعی کلی‌تر و حمایت قوی‌تر از روابط نزدیک را ممکن می‌سازد (Moratidis, 2018).

معضل فقدان سرزندگی شهری را می‌توان در قالب دیدگاه حق به شهر (Lefebvre, 1968) تبیین نمود؛ بدین شرح که شهروندان و ساکنان محلات در ساخت محیط نقشی تأثیرگذار نداشته و تنها از این فضای برآمده از تصمیمات سیاسی و اقتصادی تأثیر می‌پذیرند. خروجی این چرخه محلاتی است که جنبه خوابگاهی داشته و جریان و پویایی از آن سلب شده است.

در خلال این پژوهش و در راستای نگارش مبانی نظری پژوهش آثار متأخر در این حوزه مورد بررسی قرار گرفت که خروجی مطالعات به شرح زیر می‌باشد: مهم‌ترین اصل سرزندگی برای صاحب‌نظران داخلی بیشتر معیارهای خرد و کالبدی سرزندگی مانند پیاده‌مداری و خوانایی، حیات شبانه، فضاهای سبز، تنوع و زیبایی‌شناسی بوده است این در حالی است که اندیشمندان خارجی به معیارهای کلان سرزندگی نظیر پویایی اقتصاد منطقه‌ای، جذابیت جهانی و گردشگری، تاب‌آوری، پویایی مناطق شهری، پویایی محله‌ها و غیره توجه داشته و برای آن‌ها ارتقای کیفیت محیط تنها یکی از

ویژگی‌های سرزندگی بوده است (نهایندی، ۱۳۹۹).

فرآیند برنامه‌ریزی برای فضاهای عمومی با رویکرد سرزندگی در یک شهر چند هویتی و طبقاتی، تنها در صورتی می‌تواند به نتیجه مطلوب برسد که دو پیش‌شرط اساسی: توجه به ساختارهای کلان اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و توجه به علایق و ترجیحات تمام کنشگران فضای عمومی را مدنظر قرار دهد (طهماسبی و همکاران، ۱۳۹۹). در همین راستا شبکه‌سازی اکولوژیک از ملزومات ایجاد یک پیوند بهینه میان فضاهای مستعد حضور شهروندان و به تعبیر دیگر فضای سرزنده شهری است. مفاهیمی مانند ظرفیت تحمل طبیعی، ظرفیت سازمان‌دهی، و پایداری اکولوژیکی که از مهم‌ترین اصول شبکه‌های اکولوژیک است. طراحی پیاده راه‌ها می‌تواند به این شبکه‌سازی کمک کرده و موجب افزایش سرزندگی شهری گردد (محسنی فرد و همکاران، ۱۳۹۸). بین ارتقاء سرزندگی در فضاهای عمومی شهرهای با رویکرد ساماندهی منظر شهری یک الگوی نسبتاً خطی با شیب مثبت وجود دارد. بدین ترتیب پیشنهادهایی هم چون طراحی صحیح در کف سازی و مبلمان شهری، مرمت و ساماندهی فضاها، ایجاد کاربری‌های خدماتی متنوع، ایجاد المان‌های هنری از جمله رویکردهای ساماندهی شهری است که به ارتقاء سرزندگی در فضاهای عمومی شهرها کمک می‌کند (ذکاوت و همکاران، ۱۳۹۹).

احداث پارک‌ها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزار ایجاد فضاهای سرزنده شهری نیازمند در نظر گرفتن شاخص‌های متنوعی است برای مثال؛ پارک‌های احاطه‌شده توسط مناطق مسکونی نقش حیاتی‌تری را دارا هستند و حضور زنان بالاتری را در مقایسه با پارک‌های احاطه‌شده توسط سایر عملکردهای کاربری زمین تقویت می‌کنند، و از تأثیر پیوندهای اجتماعی فضایی ناشی از واحد محله به دلیل حضور مردم و پارک بهره می‌برند (Mushkani & Ono, 2021). شاخص‌های اقتصادی نیز تأثیر قابل توجهی بر میزان سرزندگی شهری می‌گذارند، برای مثال می‌توان تأثیر قیمت زمین بر میزان سرزندگی شهری را موردتوجه قرار داد که، زمانی که قیمت مسکن از نقاط عطف فراتر رود، افزایش مستمر قیمت مسکن به تدریج نشاط و نوآرانه شهر را تضعیف خواهد کرد (Yu & Cai, 2021). سرزندگی شهری را می‌توان در طیف گسترده‌ای از فضاهای شهری فشرده و حتی پروژه‌های مسکونی یافت، تنها زمانی که تراکم جمعیت با ویژگی‌های فیزیکی ترکیب شود، فعالیت‌های پویا و متنوع انسانی را ترویج می‌کند (Vare et al., 2022).

پرویز پیران در سرمقاله‌ای با عنوان ((حق مشخص به شهر مشخص)) ابتدا با نقد ترجمه عنوان انگلیسی *The right to the city* به (حق به شهر) و ناکامل دانستن این ترجمه و مناسب دانستن ترجمه (حق مشخص به شهر مشخص) عنوان قبلی را موجب کج‌فهمی می‌داند. مهم‌ترین نظریه مطرح‌شده از سوی نویسنده در این مقاله این است که در بحث از این تئوری باید دو سطح را از هم جدا کرد تا دچار کج‌فهمی و اغتشاش مفهومی نشود. این نظریه در دو سطح شامل: سطح اول که می‌توان آن را سطح تحلیلی نامید؛ حق خاص به شهر خاص مفهومی است ناظر بر حقی که باید پدید آید آن‌هم به دست ساکنان و در این ساختن، ساکنان شهر نیز خود به فراسوی وضع موجود رفته، به تمامیت انسانی خود نزدیک و نزدیک‌تر شوند. اما در سطح؛ تلاش‌هایی اصلاحی قرار دارد که آن را می‌توان سطح گذار یا سطح مصداقی نامید. در این سطح مفاهیم از جوهر تهی شده‌ای چون حقوق بشر، حق مشارکت، حقوق زنان و از آن مهم‌تر، حق متفاوت بودن، حق دسترسی و مصادیق آن و حقوق شهروندی و اقسام آن و نظایر آن‌ها را به سطوح واقعی نزدیک‌تر می‌سازد (پیران، ۱۳۹۴).

همان‌طور که گفته شد فقدان سرزندگی شهری معضلی جهانی است و در کشور ایران نیز می‌توان تمام شهرها را درگیر با این مسئله دانست. عوامل متعدد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و غیره زمینه‌ساز فقدان سرزندگی

محلات شهری هستند که در بسترهای متفاوت تشابهات و تمایزاتی میان دلایل آن وجود دارد. شهرهای کویری کشور به سبب استقرار در اقلیم خشک، معضلات شهری را به گونه‌ای دیگر و بعضاً با شدت بیشتری تجربه می‌کنند که در خصوص سرزندگی شهری نیز این موضوع قابل بحث و بررسی است. شهر تاریخی یزد به دلیل وسعت، یکپارچگی و حفظ اصالت تاریخی، استفاده از مصالح بومی و مصرف کمترین انرژی در تولید بناهای خشتی و هماهنگی کامل با اقلیم سخت کویری به عنوان اولین شهر تاریخی ایران در یونسکو به ثبت رسید. ثبت این شهر تاریخی در واقع پاسداشت قرن‌ها حافظه تاریخی و تمدنی مردمان سخت‌کوش کویر از یکسو و تأکید بر هویت تمدنی و تاریخی ایران از سوی دیگر است. شهر تاریخی یزد که از میراث غنی نهفته در ارزش‌های پایداری برخوردار است، به سرعت تحت فشارهای مدرنیته دچار تحولات فضایی شده است (کاظمی، ۱۳۹۴). تصمیمات سیاسی در سالیان گذشته موجب عدم توازن اجتماعی و اقتصادی در شهر یزد شده که این مسئله را در سرزندگی محلات شهر یزد می‌توان به وضوح مشاهده کرد. به همین سبب در این پژوهش سرزندگی شهری یکی از محلات تاریخی شهر در کنار دو محله دیگر یکی با ساختار اسکان غیررسمی و دیگر با ساختار اقتصادی قوی در بخش مرفه نشین شهر بررسی می‌شود تا نخست وضعیت سرزندگی این محلات به دست آمده و در ادامه روابط اجتماعی در این محلات با توجه به ساختار کالبدی و اجتماعی آن تشریح شود.

پس از بررسی پژوهش‌های داخلی و خارجی، ضرورت دیدگاهی پیوسته در ارتباط با سرزندگی شهری، کالبد، تفاوت‌های اقتصادی احساس شد. بخشی از دیدگاه سرزندگی شهری معطوف به حفظ و بهبود محیط‌زیست است که در مطالعات خارجی مکرر به آن اشاره شده است. اما در مطالعات داخلی سازه‌های انسان‌ساز ملاک شکل‌گیری یک محیط سرزنده معرفی می‌شوند. سنجش سرزندگی از محله به محله‌ای دیگر متفاوت است حتی اگر تیپ بندی دو محله برای مثال جز محلات تاریخی شهر باشد با این حال ضروری است هر محله در نگاه با منطقه شهری خود مورد بررسی قرار گیرد. سنجش مفهوم سرزندگی شهری چنانچه در ترکیب با مفاهیم دیگری طرح و بررسی شود می‌تواند خروجی مناسب‌تری را از نظر کاربردی و پیشبرد علوم شهری داشته باشد. بررسی سرزندگی محلات شهری متناسب با هسته شکل‌گیری و نوع ساختار اجتماعی مستقر در آن محله، امکان نظریه‌پردازی و تحلیل مناسب‌تر را در نتایج کار فراهم می‌آورد.

مبانی نظری

حیات و زندگی فرد در میان جمع بودن است و آنچه به فضا زندگی می‌بخشد مردم و حضور فعال و پرشور و نشاط آنان در فضا است (داداش پور و همکاران، ۱۴۰۰). دل‌بستگی به مکان، نقطه اتصال و پیوند انسان و مکان است. پیوند انسان و مکان در حالت‌ها و کیفیت‌های مختلفی اتفاق می‌افتد که در واقع، دل‌بستگی به عالی‌ترین و محکم‌ترین درجه آن گفته می‌شود. این واژه در فارسی معادل واژه Attachment در انگلیسی به کار می‌رود (حبیبیان و حاتمی نژاد، ۱۳۹۹). احساسات نسبت به فضا بر اساس پارامترهایی مانند شرایط فرهنگی، تجربیات و اهداف روی می‌دهد (Isiklar, 2017). دل‌بستگی مکانی از اولین شروط سرزندگی شهری در محلات است؛ تعلق به مکان از عواملی است که جریان‌ات اجتماعی را در یک محله آغاز می‌کند. فضا، جدای از ابعاد فیزیکی، پدیده‌ای است که بعد اجتماعی نیز دارد (Akgun, 2014). به گفته راپوپورت، ویژگی‌های فضایی محیط ساخته‌شده با تأثیرگذاری، سازمان اجتماعی را پیکربندی می‌کند. ارتباط کاربران، تعاملات و رفتارهای اجتماعی بر اساس قواعد مبتدی و نقش افراد در جامعه استوار است. این نقش‌ها به عنوان نشانه‌ها، المان‌ها و اشیاء در فضا ثابت و به عنوان تعامل بین افراد، نیمه ایستا به نظر می‌رسند (Rapoport, 1977). در دهه‌های اخیر مفاهیم قلمرو و فضای عمومی و ارتباط بین آن‌ها، توجه برخی فیلسوفان سیاسی و اجتماعی همچون هانا

آرنت^۱ و یورگن هابرماس^۲ را به خود جلب کرده است. از دید این دو فضای عمومی جایی است که در آن ملاقات شهروندان با یکدیگر به منظور انجام مباحث باز و آزاد انجام می‌شود و ارتباط عمومی را فرموله می‌کند (سرور و اصغری، ۱۴۰۰). به گفته جاکوبز، فضا باید زنده باشد تا مردم بتوانند زندگی فردی و اجتماعی را فراهم کنند. برای او، ویژگی‌هایی مانند تنوع شیوه‌های فضایی و برنامه‌ریزی فعالیت‌ها در ساعات مختلف روز نشانه‌های شهرنشینی است (Jacobs, 2015). ابتدایی‌ترین نوع فضا، از فضای درونی ذهن و فضای بیرونی جهان آغاز می‌شود اما می‌توان ابعاد دیگری برای آن متصور شد که آن را به سه یا چهار بعد تبدیل می‌کند. به بیان دیگر مهم‌تر از ظاهر شهرها، نحوه عملکرد آن‌هاست. بنابراین، برای درک پویایی شهرها، باید تعاملات انسانی که محیطی پرجنب‌وجوش در شهرها ایجاد می‌کند مورد توجه قرار گیرد (Pakoz, 2022)

فضای سه‌بعدی شامل طول، عرض و ارتفاع است. در فضای چهاربعدی نیز زمان به‌عنوان بعد چهارم در نظر گرفته می‌شود (داوودی و همکاران، ۱۳۹۹). هنری لفور فضا را هم تولیدکننده و هم تولید شونده تلقی می‌کند (Lefebvre, 1991). تعامل اجتماعی در فضاهای شهری با ایجاد تعادل در شهر به وجود جامعه مشروعیت می‌بخشد (Dempsey, 2011). در طرح‌های شهری که بر این اصل استوار است که فضاهای شهری محصول فرهنگی هستند (Fekli, 1993)، نشاط افراد در تعامل با یکدیگر فضا را به محیط زندگی تبدیل می‌کند. در فضاهای شهری، بقای افراد به توانایی آن‌ها در رفع نیازهای خود از محیط خود بستگی دارد. این نیازها توسط لینچ و جاکوبز به‌عنوان منابع "سرزندگی" تعریف شده است. در لغت‌نامه‌ها سرزندگی به‌عنوان «قدرت جسمی یا نیروی روانی پرشور» تعریف شده است. ظرفیت بقا یا تداوم وجود معنادار یا هدفمند؛ و قدرت رشد و زندگی (Isiklar, 2017). با خودرو محور شدن شهرها انسان در حاشیه فضای شهری قرار گرفت و شهر هرروز از حضور شهروندان تهی شد (حسینی و همکاران، ۱۴۰۰). لینچ، سرزندگی را به‌عنوان درجه‌ای تعریف می‌کند که فرد می‌تواند نیازهای تغذیه، ایمنی و ارگونومیک (Ergonomie: دانش بکار بردن اطلاعات علمی موجود درباره انسان (و روش‌های علمی تولید چنین اطلاعاتی) در طراحی محیط کار است) و از همه مهم‌تر بقای خود را از محیط کسب کند (Lynch, 1987). مفهوم «سرزندگی شهری» که می‌توان آن را «شدت تمرکز مردم» در نظر گرفت، توسط جین جاکوبز در «مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا» ارائه شد و اغلب به‌عنوان قدرت و انرژی خام در یک شهر معرفی می‌شود (Liu, 2019). سرزندگی در مفهوم کلی به خودکفایی، پایداری، سازگاری، انعطاف‌پذیری، ظرفیت برای تغییر، خودسازی، مسئولیت و امنیت مربوط می‌شود. سرزندگی شهری یعنی ظرفیت شهر برای پاسخ دادن و انطباق با شرایط (داداش پور و همکاران، ۱۴۰۰). از نظر رایان و فردریک سرزندگی به معنای وجودی سرشار از انرژی و اشتیاق، همچنین سرحال بودن، خسته نبودن، فرسوده نبودن و تحلیل نرفتن است. بر اساس دیدگاه آن‌ها، سرزندگی ذهنی کم، به تحریک‌پذیری و خستگی می‌انجامد و تمام توان انسان را برای انجام کارهای زندگی فراهم نمی‌کند. در مقابل با بیشتر بودن سرزندگی ذهنی، انرژی کافی برای فعالیت‌ها در دسترس خواهد بود و پیشرفت خوبی در وظایف افراد به وجود می‌آید (داوودی و همکاران، ۱۳۹۹). می‌توان گفت سرزندگی کیفیتی مشتمل بر کیفیت‌های متعدد و متنوعی مانند عدالت، برابری و... است. مطلوبیت، نشاط و زیست‌پذیری عناصر اساسی در تعریف سرزندگی هستند که با شاخص‌های مختلفی از فضای شهری عمومی مرتبطاند و شامل هر دو جنبه فیزیکی و اجتماعی فضا می‌شوند. همچنین سرزندگی به‌عنوان یکی از ابعاد عملکردی در طراحی شهری مطرح است (مولوی و همکاران، ۱۴۰۰). شاخص‌های سنجش وضعیت سرزندگی شهری از بدو پیدایش این مفهوم تا زمان حال تغییراتی داشته است، این تغییرات ناشی از تغییرات در تعاریف

1 . Hannah Arendt

2 . Jürgen Habermas

سرزندگی شهری بوده است. ضروری است علاوه بر پذیرش کلیاتی در خصوص شاخص‌های سنجش وضعیت سرزندگی شهری، با توجه به ماهیت این مفهوم در هر پژوهش متناسب با محدوده پژوهش تغییراتی در این شاخص‌ها لحاظ شود. در جدول ۱ شاخص بندی‌ها در این خصوص ارائه شده است.

جدول ۱. شاخص‌های سنجش سرزندگی محلات شهری

شاخص	تعریف	روش‌ها
محیط ساخته شده		
ساختمان قدیمی	تعداد ساختمان‌های قدیمی در یک منطقه فرعی	تحلیل همپوشانی
اندازه بلوک	میانگین مساحت بلوک‌ها در یک منطقه فرعی	کل مساحت بلوک/شماره بلوک
طول جاده	میانگین طول جاده بین دو تقاطع جاده	روش توپولوژی
تقاطع جاده‌ای	تعداد تقاطع‌های چهار طرفه	روش توپولوژی
ساختار زمین	ترکیبی از شاخص آنتروپی نوع کاربری زمین	شاخص آنتروپی
استفاده متعادل	شاخص تعادل برای استفاده اولیه و ثانویه	شاخص متعادل کننده
تعامل فضایی زمین	کل طول لبه پیوسته انواع مختلف زمین در یک منطقه فرعی بر حسب کیلومتر بر کیلومتر مربع	روش تعاملی زمین
فعالیت‌های انسانی		
تراکم جمعیت	تراکم جمعیت هر منطقه	کل جمعیت/منطقه فرعی
نیروی کار	تعداد نیروی کار (۱۴ تا ۶۵ سال)	نیروی کار/کل جمعیت
نسبت مساحت مسکونی	نسبت مساحت مسکونی یک ناحیه فرعی	استخراج فضایی
تراکم نقاط جذاب	تراکم نقاط جذاب در یک منطقه فرعی	مجموع نقاط موردعلاقه / کل جمعیت
ترکیبی از نقاط جذاب	شاخص آنتروپی ۱۴ دسته برای ترکیب نقطه موردعلاقه	شاخص آنتروپی
تعامل انسان و محیط زیست		
شبکه راه	طول کل جاده‌ها در یک منطقه فرعی بر حسب کیلومتر بر کیلومتر مربع	شبکه راه / منطقه فرعی
ایستگاه مترو	تراکم نقطه‌ای ایستگاه‌های مترو در یک منطقه فرعی	کل ایستگاه‌های مترو/منطقه فرعی
ایستگاه اتوبوس	تراکم نقطه‌ای ایستگاه‌های اتوبوس در یک منطقه فرعی	کل ایستگاه‌های اتوبوس/منطقه فرعی
خا‌ جاده	درصد مساحت راه‌آهن، بزرگراه به ترتیب در بافر ۵۰ متر و ۳۰ متر	استخراج فضایی و تجزیه و تحلیل بافر
تفکیک مسیره‌ای عبوری	درصد مساحت مسیره‌ای عبوری یا روگذر در یک بافر ۲۰ متری	تجزیه و تحلیل بافر و استخراج فضایی
خا‌ رودخانه	درصد مساحت جریان اصلی در یک بافر ۲۰ متری	تجزیه و تحلیل بافر و استخراج فضایی

منبع: Yue, 2019

حق به شهر عنوان کتابی از هنری له فور نظریه پرداز شهری است که در پی بحران‌های شهری سال ۱۹۶۸ فرانسه به دنبال طرح مطالبه اجتماعی در برابر نابرابری‌های شهری نوشته شده است. حق به شهر شامل دو حق اساسی برای ساکنان شهری است؛ حق مشارکت و حق تخصیص و تملک. در حق مشارکت شهروندان باید در هر تصمیمی که به تولید فضای شهری می‌انجامد نقش محوری داشته باشند. تعلق یافتن به شهر با حرکت در شهر، حضور در آن، احساس آرامش و داشتن فضای مناسب برای خود ممکن می‌شود

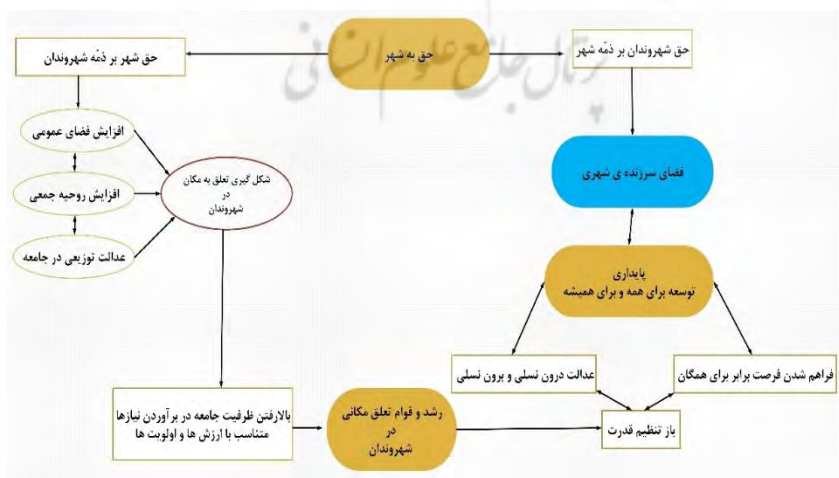
(اشتیاقی و همکاران، ۱۴۰۰، ۱۰). از حق به شهر تعریف دقیقی ارائه نشده اما در ماده اول منشور اروپایی حفاظت حقوق بشر در شهر تعریف کلی این مفهوم چنین ارائه شده است: شهر فضای جمعی است که متعلق به همه کسانی است که در آن زندگی می‌کنند، ساکنانی که حق دارند تا آنجا امور سیاسی، اجتماعی و اکولوژیکی خود را محقق سازند و هم‌زمان دارای تکالیف نسبت به همدیگر نیز هستند (حبیب نژاد و خسروی، ۱۴۰۱، ۶).

به عقیده له فور صنعتی شدن و توسعه سرمایه محور شهرها منجر به از بین رفتن سرمایه اجتماعی و جایگزینی ارزش بهره‌وری (فضای اجتماعی و نمادین) با ارزش مبادله‌ای (فضای قابل خرید و فروش) شده است. فضا به مثابه کالای مبادله‌ای موجب بیگانگی فضایی ایجاد شکاف در روابط اجتماعی، توزیع خدمات و زندگی روزمره شهروندان شده است (دارکش و استرکی، ۱۳۹۹، ۴)

از دیدگاه اقتصاد سیاسی فضا، شهرهای بزرگ کشورهای جهان سوم، بیانگر جلوه‌ای از مجموعه ویژگی‌های متناقضی هستند. این شهرها در مقایسه با دیگر مناطق یک کشور از امکانات بیشتری برخوردارند و بخش اعظم منابع ثروت و قدرت را در خود جمع کرده‌اند. درعین حال انواع فقر، نابسامانی و ناهنجاری را نیز در خود می‌پروراند (حسینی و همکاران، ۱۳۹۹).

مفهوم حق به شهر، بسیاری از حقوق را گرد هم می‌آورد که معمولاً به‌طور جداگانه به آن‌ها پرداخته می‌شود، و به‌عنوان یک علت مشترک برای عوامل اجتماعی متفاوت و درعین حال مرتبط با زندگی سالم عمل می‌کند (Sorensen & Sagaris, 2010). مفهوم حق به شهر اثر هنری له فور (۱۹۶۸) در ابتدایی‌ترین شکل خود، از حقوق برابر شهروندان برای داشتن منابع و فرصت‌ها در شهرشان، علاوه بر حق جمعی برای تغییر شهر حمایت می‌کند (Harvey, 2008). له فور ادعا می‌کند که فضا یک سازه اجتماعی است که به‌صراحت توسط سه کیفیت تولید می‌شود: ۱- شیوه‌ها و مسیرهای فیزیکی موجود / ۲- دانش حرفه‌ای از فضا (کار مؤسسات رسمی، برنامه ریزان و بوروکرات‌ها) / ۳- تجربیات زیسته مذاکره با فضا (Butler, 2009).

به‌عنوان محصول جامعه، فضا به‌طور طبیعی وارث نابرابری‌های تجربه‌شده در قلمروهای دیگر است، و دیکته می‌کند که چه کسی آن را مهار کند، چه کاری در آنجا انجام شود و فضا چگونه ظاهر شود (هم از نظر فیزیکی و هم از نظر ادراکی) (Butle, 2009). این مفهوم مارکسیستی به‌عنوان یک ابزار چانه‌زنی جمعی با تمرکز بر تجربه جمعی و ایجاد شهر به‌عنوان چالشی اساسی در برابر شکل سرمایه‌داری شهروندی عمل کرد (Purcell, 2003).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

نخست باید به این نکته اشاره کرد که سرزندگی شهری برآمده از پست مدرنیسم و دیدگاه‌های خاص این رویکرد به شهر است و پیاده‌سازی مفاهیم آن در کشورهایی که هنوز درگیر مدرنیسم هستند با چالش‌های فلسفی و بنیادین همراه است چراکه پیش‌زمینه‌های ساختاری این‌گونه مفاهیم در چنین جوامعی وجود نداشته و دستیابی به چنین مفاهیمی دور از انتظارات است. داشتن یک محیط سرزنده شهری نیازمند یک چرخه بومی و بر خواسته از اجتماع است. محیط سرزنده حق تمامی شهروندان است اما برای داشتن یک محیط سرزنده پیش‌زمینه‌هایی وجود دارد که با رعایت این موارد می‌توان یک محیط سرزنده پایدار را از شهر مطالبه نمود. در این خصوص می‌توان ویژگی‌های محله پایدار را رضایت از کلیت مسکن محله، ایمنی، زیباشناسی، قابلیت دستیابی و دسترسی به امکانات و تسهیلات، تعاملات اجتماعی، پویایی و رونق، آمیختگی (حوزه فعالیت‌ها، انتخاب مسکن)، سلامت زیست‌محیطی و تراکم (جمعیتی و ساختمانی) عنوان کرد. نمود توسعه پایدار محله‌ای در این است که همه مردم و ساکنین آن از همه گروه‌ها، از حقوق و امکانات برابر استفاده نموده و همچنین مسؤلیت فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌هایی که بر محیط زندگی‌شان تأثیر می‌گذارد، را بپذیرند (حسینی و همکاران، ۱۳۹۹). بسیار بعید به نظر می‌رسد که فضایی برآمده از تصمیمات جمعی نباشد و در انتها به سرزندگی شهر بیانجامد.

روش پژوهش

سنجش سرزندگی روش تحقیقی آمیخته از روش‌های کمی و کیفی را می‌طلبد. دیدگاه صرفاً کیفی نتیجه پژوهش را از حقایق دور کرده و دیدگاه صرفاً کمی توان سنجش مفهومی که بسیار با اجتماع و فرهنگ در ارتباط است را ندارد. برنامه‌ریزی برای رسیدن به یک فضای سرزنده شهری نیازمند آشنایی و تسلط مناسب بر مفاهیم روانشناسی و علوم اجتماعی است و برنامه‌ریزی به‌دوراز این دیدگاه‌ها عمدتاً کالبد محور بوده و سرزندگی را رقم نخواهد زد. در این پژوهش از روش ترکیبی از نوع متوالی اکتشافی بهره گرفته شده است. روش مشاهده مستقیم پیش‌تر در تحقیقات شهری توسط پژوهشگرانی چون گل^۱، وایت^۲ و مارکوس فرانسیس^۳ استفاده شده است (اخوان و همکاران، ۱۳۹۷). روش تحقیق در این مطالعه از نوع توصیفی - تحلیلی با هدف کاربردی است. جامعه آماری این پژوهش تمامی ساکنان محلات اسکان کویر، صفائیه و فهادان بوده و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۴۰ به دست آمده که با توجه به جمعیت این محلات در محله اسکان کویر ۱۷۰ پرسشنامه، در محله صفائیه ۷۰ پرسشنامه و در محله فهادان ۱۰۰ پرسشنامه به شکل تصادفی تکمیل گردید.

قابلیت اعتبار پرسشنامه به کمک روایی محتوایی به دست آمد. پایایی کلی متغیرهای تحقیق بر طبق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸۷ (۰/۷ > α قابل قبول) و به تفکیک ابعاد راحتی و آسایش (۰/۷۱۳)، ایمنی و امنیت (۰/۸۰۵)، تنوع و جذابیت (۰/۷۴۸)، فراغت و تفریح (۰/۷۶۴)، دامنه و برد (۰/۸۲۲) و تعامل و حس تعلق مکان (۰/۷۶۹) محاسبه شد. بنابراین همبستگی درونی گویه‌های موردبررسی بالا و پایایی پرسشنامه مطلوب برآورد شد.

برای انجام مطالعات تئوری و ارائه معیارهای سرزندگی در فضاهای شهری روش جمع‌آوری اطلاعات استفاده از روش کتابخانه‌ای و استفاده از اسناد و مدارک موجود بوده است که با توجه به موارد گفته شده شاخص‌های مورد استفاده برای سنجش سرزندگی شهری عبارت‌اند از:

1 . Gehh
2 . Whyte
3 . Marcus & Francis

راحتی و آسایش، ایمنی و امنیت، تنوع و جذابیت، فراغت و تفریح، دامنه و برد، تعامل و حس تعلق مکان. برای انجام مطالعات عملیاتی از روش میدانی، مصاحبه، عکس‌برداری و پرسشنامه استفاده شده است و اطلاعات توسط نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های T، رگرسیون و Anova تحلیل شده‌اند.

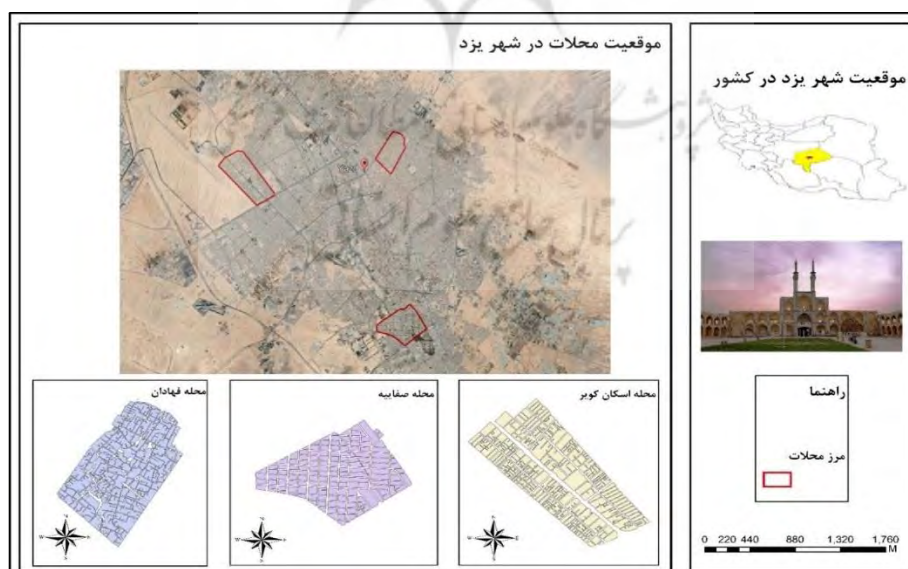
محدوده مورد مطالعه

برای آن که یک پژوهش در راستای سرزندگی شهری بتواند به واقعیات نزدیک شود ضروری است تیپ‌های متفاوتی از محلات در آن پژوهش لحاظ شود. سنجش سرزندگی یک محله و در دیدگاهی دارای نواقص ماهوی سنجش سرزندگی در یک پیاده راه خاص؛ جامعیت کافی را نخواهد داشت. به همین جهت در پژوهش سه تیپ متفاوت از محلات شهری در نظر گرفته شده است.

بافت اجتماعی شهر یزد دیگر به دلیل تصمیمات سیاسی و اقتصادی کلان انسجام و یکپارچگی خود را از دست داده و مهاجران جویای شغل از سایر شهرها و روستاها شهر یزد را از حالت سنتی و بومی خارج کرده‌اند. شکاف طبقاتی محلات یزد در سالیان اخیر افزایش یافته و بر شمار مشکلاتشان افزوده شده است (سایت شهرداری یزد: ۱۳۹۷).

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش محله صفائیه از محلات برخوردار، محله فهادان از محلات سنتی و ویژه و محله اسکان کویر از محلات حاشیه‌نشین شهر است.

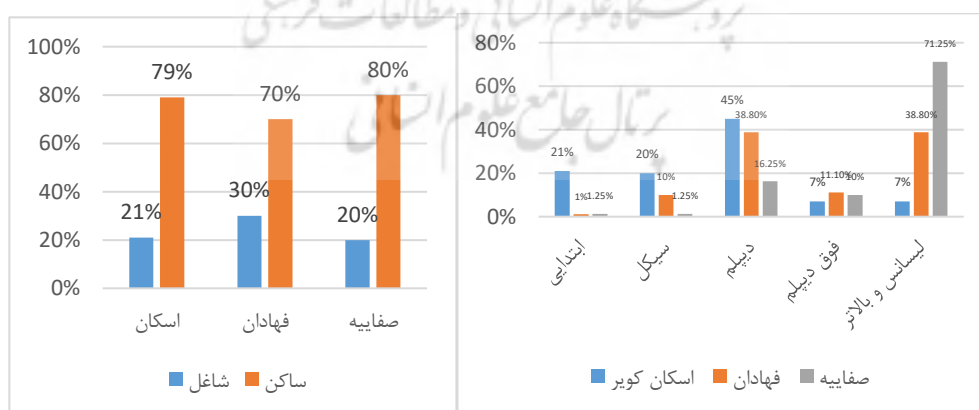
یکی از این محلات اسکان غیررسمی شهر یزد، محله اسکان کویر، با جمعیتی بالغ بر ۱۶۴۰۳ نفر در قالب ۴۵۷۶ خانوار در غرب این شهر، محله فهادان واقع در شمال شهر یزد از غرب به محله کوشک نو و از شرق به خیابان امام خمینی و محله مال میر و همچنین از شمال به محله زنگیان و از جنوب به محله بازار نو و از جنوب غرب به محله شاه ابوالقاسم می‌رسد. جمعیت این محله ۴۱۴۸ نفر است و ۱۲۸۰ خانوار در آن ساکن هستند. محله صفائیه جز محلات مرفه نشین شهر یزد دارای ۵۵۴۲ نفر جمعیت و ۱۸۴۹ خانوار است.

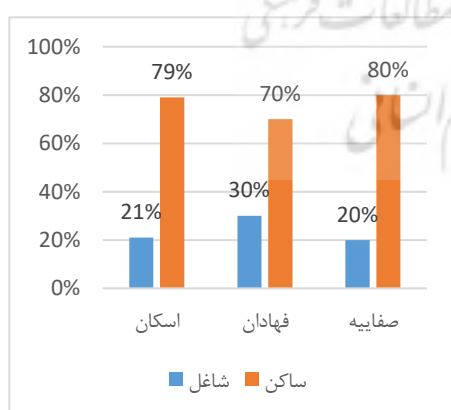
شکل ۲. موقعیت محلات در شهر یزد

بحث و یافته‌ها

نخست باید به این نکته اشاره کرد که سرزندگی شهری برآمده از پست‌مدرنیسم و دیدگاه‌های خاص این رویکرد به شهر است و پیاده‌سازی مفاهیم آن در کشورهایی که هنوز درگیر مدرنیسم هستند با چالش‌های فلسفی و بنیادین همراه است چراکه پیش‌زمینه‌های ساختاری این‌گونه مفاهیم در چنین جوامعی وجود نداشته و دستیابی به چنین مفاهیمی دور از انتظار است. نکته قابل تأمل اما سرزندگی محلات شهری شهرهای کهن ایران است. آنچه در آثار و مطالعات پیشین موجود است گواه از حضور مستمر شهروندان در محلات دارد؛ محلاتی که مکان‌های جهت اجتماع شهروندان دارد و چشمان ناظر پیوسته امنیت، خصوصاً امنیت ذهنی را برای شهروندان رقم می‌زند. از بین رفتن سرزندگی شهری خصوصاً در محلات کلان‌شهرهای کشور، سوای تغییر شیوه زندگی که با توجه به پیشرفت‌های بشر اجتناب‌ناپذیر است، ناشی از سلسله اقداماتی است که می‌توان آن را بنا به تعریف پائولو فرری در کتاب آموزش ستم دیدگان تحت عنوان مردمی زدایی تعبیر نمود. مجموعه اقدامات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره و مهم‌تر از همه تمرکز قدرت، قدرت تصمیم‌گیری را از اجتماعات محلی سلب کرده و فرآیند مردمی‌سازی که خروجی آن محلات سرزنده است جای خود را به مردمی زدایی می‌دهد. داشتن یک محیط سرزنده شهری نیازمند یک چرخه بومی و بر خواسته از اجتماع است. محیط سرزنده حق تمامی شهروندان است اما برای داشتن یک محیط سرزنده پیش‌زمینه‌هایی وجود دارد که با رعایت این موارد می‌توان یک محیط سرزنده پایدار را از شهر مطالبه نمود. بسیار بعید به نظر می‌رسد که فضایی برآمده از تصمیمات جمعی نباشد و در انتها به سرزندگی شهر بیانجامد. در این پژوهش سعی می‌شود نخست با بررسی مفهوم سرزندگی شهری در متون مرجع و سایر پژوهش‌های این حوزه شاخص‌های سنجش این مفهوم استخراج و در سه گونه از محلات شهر یزد سنجش سرزندگی انجام شود. برای آن که یک پژوهش در راستای سرزندگی شهری بتواند به واقعیات نزدیک شود ضروری است تیپ‌های متفاوتی از محلات در آن پژوهش لحاظ شود. سنجش سرزندگی یک محله و در دیدگاهی نادرست‌تر سنجش سرزندگی در یک پیاده راه خاص؛ جامعیت کافی را نخواهد داشت. به همین جهت در پژوهش سه تیپ متفاوت از محلات شهری در نظر گرفته شده است. در ادامه با تکیه بر نظریه حق به شهر، تصمیمات سیاسی و خروجی آن بر بافت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شهر مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. برای تحلیل یافته‌های پژوهش نخست وضعیت جنسیت پاسخ‌دهندگان، سن پاسخ‌دهندگان، نوع ارتباط با محدوده و وضعیت سواد بررسی می‌شود.

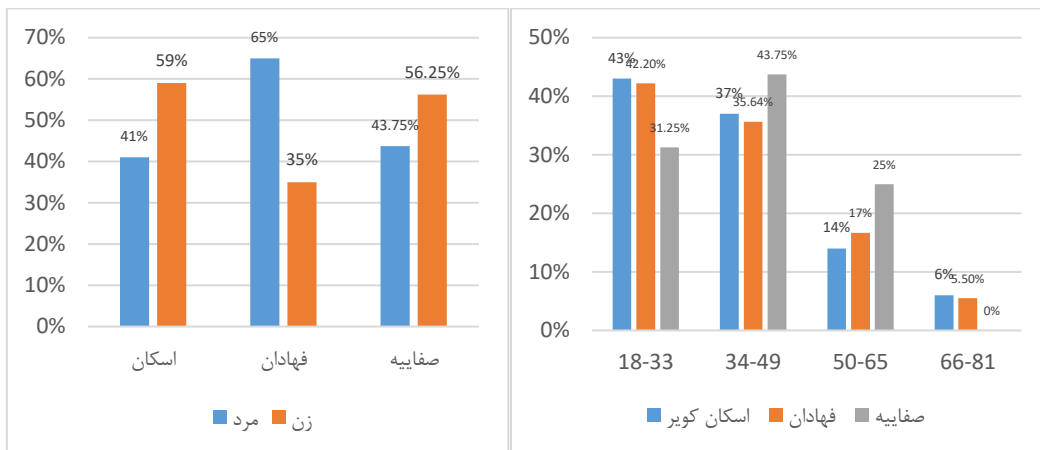
شکل ۳. وضعیت تحصیلات پاسخ‌دهندگان

شکل ۴. وضعیت ارتباط پاسخ‌دهندگان با محله

در تشریح وضعیت تحصیلات پاسخ‌دهندگان، محله اسکان کویر وضعیت نامطلوبی دارد. از سوی دیگر محله صفاییه وضعیت مطلوبی را در وضعیت تحصیلات دارا است. وضعیت تحصیلی محلات می‌تواند بر موفقیت یا عدم موفقیت

پروژه‌های سرزندگی شهری در محلات تأثیرگذار باشد.

شکل ۶. جنسیت پاسخ‌دهندگان

شکل ۵. وضعیت سنین پاسخ‌دهندگان

وضعیت سنی پاسخ‌دهندگان در محدوده فهادان نشان از پیری جمعیت در این محدوده دارد که تهدیدی برای سرزندگی این محله است. در دو محله دیگر جوانی جمعیت می‌تواند نقطه قوتی در جهت افزایش سرزندگی محله باشد. با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای شاخص‌ها و متغیرهای آن مورد بررسی قرار گرفت (برای هر شاخص و هر کدام از محلات به صورت مجزا) که نتایج در جداول ۲-۷ ذکر شده است.

جدول ۲. وضعیت محلات هدف در شاخص راحتی و آسایش

شاخص	محلات	کمترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین انحراف معیار، معناداری، آماره T	کمترین انحراف معیار، معناداری، آماره T
اسکان کویر	ارزیابی دسترسی به محل سکونت با وسایل حمل‌ونقل عمومی	کمترین میانگین: ۱/۲۶ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۵/۸۹۰	بیشترین میانگین: ۲/۷ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۶/۳۳۵	ارزیابی عاری بودن از آلودگی‌ها (بوی بد، صدای آزاردهنده، نور و...) در محیط اطراف سکونت	بیشترین انحراف معیار: ۱/۳۵ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۵/۶۰۲	ارزیابی دسترسی به محل سکونت با وسایل حمل‌ونقل عمومی
	ارزیابی راحتی در برقراری ارتباط با محل سکونت (پیاده راه، مردم، کسبه)	کمترین میانگین: ۲/۱۶ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۷/۳۶۷	بیشترین میانگین: ۳/۷۶ معناداری: ۰/۰۵۳ آماره T: -۰/۲۲۴	ارزیابی تناسب کاربری‌های اطراف محل سکونت (تجاری، تفریحی، صنعتی، فرهنگی) با محیط	بیشترین انحراف معیار: ۱/۴۰ معناداری: ۰/۰۴۶ آماره T: ۲/۰۲۶	ارزیابی تجهیز پیاده راه‌های محل سکونت به مکان‌های استراحت
	ارزیابی راحتی در برقراری ارتباط با محل سکونت (پیاده راه، مردم، کسبه)	کمترین میانگین: ۲/۲۶ معناداری: ۰/۰۰۳ آماره T: -۱/۴۰۴	بیشترین میانگین: ۴/۴۷ معناداری: ۰/۰۰۱ آماره T: -۳/۴۳۳	ارزیابی دسترسی به پیاده راه و فضای سبز	بیشترین انحراف معیار: ۱/۳۶ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: ۴/۲۶۸	ارزیابی وجود فضای سبز مطلوب و چشم‌انداز متنوع در اطراف محل سکونت
راحتی و آسایش	ارزیابی دسترسی به محل سکونت با وسایل حمل‌ونقل عمومی	کمترین میانگین: ۱/۲۶ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۵/۸۹۰	بیشترین میانگین: ۲/۷ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۶/۳۳۵	ارزیابی عاری بودن از آلودگی‌ها (بوی بد، صدای آزاردهنده، نور و...) در محیط اطراف سکونت	بیشترین انحراف معیار: ۱/۳۵ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۵/۶۰۲	ارزیابی دسترسی به محل سکونت با وسایل حمل‌ونقل عمومی
	ارزیابی راحتی در برقراری ارتباط با محل سکونت (پیاده راه، مردم، کسبه)	کمترین میانگین: ۲/۱۶ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۷/۳۶۷	بیشترین میانگین: ۳/۷۶ معناداری: ۰/۰۵۳ آماره T: -۰/۲۲۴	ارزیابی تناسب کاربری‌های اطراف محل سکونت (تجاری، تفریحی، صنعتی، فرهنگی) با محیط	بیشترین انحراف معیار: ۱/۴۰ معناداری: ۰/۰۴۶ آماره T: ۲/۰۲۶	ارزیابی تجهیز پیاده راه‌های محل سکونت به مکان‌های استراحت
	ارزیابی راحتی در برقراری ارتباط با محل سکونت (پیاده راه، مردم، کسبه)	کمترین میانگین: ۲/۲۶ معناداری: ۰/۰۰۳ آماره T: -۱/۴۰۴	بیشترین میانگین: ۴/۴۷ معناداری: ۰/۰۰۱ آماره T: -۳/۴۳۳	ارزیابی دسترسی به پیاده راه و فضای سبز	بیشترین انحراف معیار: ۱/۳۶ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: ۴/۲۶۸	ارزیابی وجود فضای سبز مطلوب و چشم‌انداز متنوع در اطراف محل سکونت

جدول ۳. وضعیت محلات هدف در شاخص ایمنی و امنیت

شاخص	محلات	کمترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین انحراف معیار، معناداری، آماره T	کمترین انحراف معیار، معناداری، آماره T
ایمنی و امنیت	اسکان کویر	کمترین میانگین: ۱/۷۰ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۰/۸۲۱	بیشترین میانگین: ۳/۴۳ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۴/۷۴۳	ارزیابی حضور ساکنان و تأثیر آن بر امنیت	بیشترین انحراف معیار: ۱/۴۰ معناداری: ۰/۰۰۰ آماره T: -۶/۷۳۳	ارزیابی امنیت در مقابل مزاحمت و آزار اوباش در محل سکونت
	فهادان	ارزیابی روشنایی فضای اطراف محل سکونت هنگام شب جهت حفظ امنیت	ارزیابی وجود فضاهای بی‌دفاع (خانه‌های مخروبه، خانه‌های نیمه ساخته و...)	ارزیابی امنیت معابر محل سکونت از عبور دوچرخه و موتورسیکلت	ارزیابی حضور معابر محل سکونت از عبور دوچرخه و موتورسیکلت	ارزیابی حضور کسبه و تأثیر آن بر امنیت

کمترین میانگین ۲/۱	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۷/۵۱۴	بیشترین میانگین ۳/۲۴	معداری ۰/۰۰۰	آماره T ۵/۲۱۴	بیشترین معیار ۱/۵۵	معداری ۰/۰۰۵	آماره T -۱/۳۵۴	کمترین انحراف معیار ۰/۹۷	معداری ۰/۰۴۶	آماره T ۲/۰۲۷
ارزیابی امنیت فضاهای سبز اطراف محل سکونت			ارزیابی محافظت غابر پیاده در مقابل برف، باران، باد آفتاب در معابر اطراف محل سکونت			ارزیابی نحوه محافظت غابر پیاده در مقابل برف، باران، باد آفتاب در معابر اطراف محل سکونت			ارزیابی روشنایی فضای اطراف محل سکونت هنگام شب جهت حفظ امنیت		
کمترین میانگین ۲/۱	معداری ۰/۰۰۴	آماره T -۳/۰۲۷	بیشترین میانگین ۳/۴۱	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۹/۹۶۶	بیشترین معیار ۱/۱۸	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۹/۹۶۶	کمترین انحراف معیار ۰/۳۵	معداری ۰/۰۰۰	آماره T ۲/۰۰۹

جدول ۴. وضعیت محلات هدف در شاخص تنوع و جذابیت

شاخص	محلات	کمترین میانگین، معداری، آماره T	بیشترین میانگین، معداری، آماره T	بیشترین انحراف معیار، معداری، آماره T	کمترین انحراف معیار، معداری، آماره T
تنوع و جذابیت	اسکان کوبر	ارزیابی طراحی مکان‌های فرهنگی و هنری و تأثیر آن بر جذابیت محل سکونت	ارزیابی حضور اقوام گوناگون در محل سکونت	ارزیابی تفاوت قیمت مسکن در محل سکونت از محلی به محل دیگر	ارزیابی طراحی مکان‌های فرهنگی و هنری و تأثیر آن بر جذابیت محل سکونت
	فهادان	ارزیابی موافقت با حضور دست‌فروشان و هنرمندان خیابانی در اطراف محل سکونت	ارزیابی حضور اقوام گوناگون در محل سکونت	ارزیابی تفاوت قیمت مسکن در محل سکونت از محلی به محل دیگر	ارزیابی کیفیت پوشش معابر اطراف محل سکونت خود (موزاییک، سنگفرش)
	صفایه	ارزیابی حضور اقوام گوناگون در محل سکونت	ارزیابی حضور خانه‌های قدیمی و سنتی در محل سکونت	ارزیابی تناسب طول مسیرهای پیاده‌روی در اطراف محل سکونت	ارزیابی حضور اقوام گوناگون در محل سکونت
		کمترین میانگین ۱/۳۷	بیشترین میانگین ۳/۲۸	بیشترین انحراف معیار ۱/۳۴	کمترین انحراف معیار ۰/۸۲
		کمترین میانگین ۱/۸۸	بیشترین میانگین ۴/۲	بیشترین انحراف معیار ۱/۵۳	کمترین انحراف معیار ۰/۹۱
		کمترین میانگین ۱/۷	بیشترین میانگین ۳/۲۶	بیشترین انحراف معیار ۱/۳۳	کمترین انحراف معیار ۰/۶۶

جدول ۵. وضعیت محلات هدف در شاخص فراغت و تفریح

شاخص	محلات	کمترین میانگین، معداری، آماره T	بیشترین میانگین، معداری، آماره T	بیشترین انحراف معیار، معداری، آماره T	کمترین انحراف معیار، معداری، آماره T
فراغت و تفریح	اسکان کوبر	ارزیابی حضور شهربازی، پاساژ تجاری و... در محل سکونت	ارزیابی استقبال از برپایی نمایشگاه‌های فصلی در محله	ارزیابی احساس شادابی، لذت و رضایت از فضای اطراف محل سکونت	ارزیابی میزان حضور شهربازی، پاساژ تجاری و... در محل سکونت
	فهادان	ارزیابی برگزاری مراسم‌های مذهبی (عزاداری و جشن) در محل سکونت	ارزیابی حضور پارک‌های محلی در محل سکونت	ارزیابی احساس شادابی، لذت و رضایت از فضای اطراف محل سکونت	ارزیابی میزان حضور شهربازی، پاساژ تجاری و... در محل سکونت
	صفایه	ارزیابی برگزاری مراسم‌های مذهبی (عزاداری و جشن) در محل سکونت	ارزیابی احساس شادابی، لذت و رضایت از فضای اطراف محل سکونت	ارزیابی استقبال از برپایی نمایشگاه‌های فصلی در محله	ارزیابی برگزاری مراسم‌های مذهبی (عزاداری و جشن) در محل سکونت
		کمترین میانگین ۱/۳۷	بیشترین میانگین ۳/۷۶	بیشترین انحراف معیار ۱/۵۴	کمترین انحراف معیار ۰/۷۰
		کمترین میانگین ۱/۹۵	بیشترین میانگین ۳/۹۶	بیشترین انحراف معیار ۱/۵۱	کمترین انحراف معیار ۰/۸۷
		کمترین میانگین ۱/۳۶	بیشترین میانگین ۲/۰۲	بیشترین انحراف معیار ۱/۳۰	کمترین انحراف معیار ۰/۶۲

جدول ۶. وضعیت محلات هدف در شاخص دامنه و برد

شاخص	محلات	کمترین میانگین، معداری، آماره T	بیشترین میانگین، معداری، آماره T	بیشترین انحراف معیار، معداری، آماره T	کمترین انحراف معیار، معداری، آماره T
دامنه و برد	اسکان کوبر	ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت	ارزیابی جذب گروه‌های اجتماعی مختلف با توجه به تنوع فعالیت‌ها در اطراف محل سکونت	ارزیابی مقرون‌بصرفه بودن کالا و خدمات ارائه‌شده در اطراف محل سکونت	ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت
	فهادان	ارزیابی مقرون‌بصرفه بودن کالا و خدمات ارائه‌شده در اطراف محل سکونت	ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت	ارزیابی تناسب خدمات و فعالیت‌های ارائه‌شده برای تمامی سنین (کودک تا کهن‌سال)	ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت
		کمترین میانگین ۱/۲۸	بیشترین میانگین ۲/۰۸	بیشترین انحراف معیار ۱/۱۷	کمترین انحراف معیار ۰/۶۹
		کمترین میانگین ۱/۳۶	بیشترین میانگین ۲/۰۲	بیشترین انحراف معیار ۱/۳۰	کمترین انحراف معیار ۰/۶۲

میانگین ۱/۶۰	۰/۰۰۱	-۲/۴۰۰	میانگین ۴/۴۶	۰/۰۰۰	-۲/۶۳۲	انحراف معیار ۱/۴۳	۰/۰۰۰	-۸/۷۶۳	انحراف معیار ۰/۸۶	۰/۰۰۰	-۲/۶۳۲
ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت			ارزیابی مقرون به صرفه بودن کالا و خدمات ارائه شده در اطراف محل سکونت			ارزیابی مقرون به صرفه بودن کالا و خدمات ارائه شده در اطراف محل سکونت			ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت		
کمترین میانگین ۱/۵۱	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۶/۰۲۷	بیشترین میانگین ۲/۷۲	معداری ۰/۰۰۰	آماره T ۸/۰۹۱	بیشترین انحراف معیار ۱/۱۳	۰/۰۰۰	معداری ۰/۰۰۰	کمترین انحراف معیار ۰/۶۱	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۶/۰۲۷

جدول ۷. وضعیت محلات هدف در شاخص تعامل و حس تعلق مکان

شاخص	محلات	کمترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین میانگین، معناداری، آماره T	بیشترین انحراف معیار، معناداری، آماره T	کمترین انحراف معیار، معناداری، آماره T							
تعامل و حس تعلق مکان	اسکان کویر	ارزیابی محل سکونت در جهت محیطی مناسب برای تعاملات اجتماعی و گفت‌وگو	توصیه به دیگران جهت سکونت در این محله	ارزیابی انتقال مشکلات محل زندگی به مسئولان	ارزیابی میزان تعلق خاطر، تجربیات حسی خوب و تجدید خاطره از حضور در این فضا	کمترین انحراف معیار، معناداری، آماره T							
		کمترین میانگین ۱/۹۸	معداری ۰/۰۰۰	آماره T ۶/۳۳۱	بیشترین میانگین ۲/۸۱	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۴/۵۱۷	بیشترین انحراف معیار ۱/۷۱	معداری ۰/۰۰۹	آماره T -۲/۶۷۹	کمترین انحراف معیار ۱/۱۲		
	فهادان	ارزیابی انتقال مشکلات محل زندگی به مسئولان	ارزیابی محل سکونت در جهت محیطی مناسب برای تعاملات اجتماعی و گفت‌وگو	ارزیابی تلاش در شکل‌گیری و فعالیت در شوراهای محلی	ارزیابی تلاش در شکل‌گیری و فعالیت در شوراهای محلی	ارزیابی محل سکونت در جهت محیطی مناسب برای تعاملات اجتماعی و گفت‌وگو	کمترین میانگین ۲/۵۴	معداری ۰/۰۰۵	آماره T -۱/۶۱۰	بیشترین میانگین ۳/۸۲	معداری ۰/۰۰۲	آماره T ۳/۱۲۸	کمترین انحراف معیار ۰/۹۴
	صفائیه	ارزیابی تلاش در شکل‌گیری و فعالیت در شوراهای محلی	ارزیابی همکاری ساکنان محل سکونت در اجرای برنامه‌ها و پروژه‌ها	توصیه به دیگران جهت سکونت در این محله	ارزیابی همکاری ساکنان محل سکونت در اجرای برنامه‌ها و پروژه‌ها	ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت	کمترین میانگین ۱/۷۵	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۲/۵۷۳	بیشترین میانگین ۳/۴۲	معداری ۰/۰۰۰	آماره T -۴/۷۴۲	کمترین انحراف معیار ۰/۷۰

اسکان کویر: در این محله بیشترین میانگین مربوط به متغیر ارزیابی استقبال از برپایی نمایشگاه‌های فصلی در محله در بعد فراغت و تفریح است که نشان از ضعف بالایی محدوده در این بخش و نیاز مبرم به امکانات تفریحی را مطرح می‌کند. کمترین میانگین مربوط به ارزیابی دسترسی به محل سکونت با وسایل حمل‌ونقل عمومی در بعد راحتی و آسایش است که بخش عمده آن به علت مکان‌یابی نادرست این محدوده است. بیشترین انحراف معیار مربوط به ارزیابی انتقال مشکلات محل زندگی به مسئولان در بعد تعامل و حس تعلق مکان است که بخش عمده آن به علت مهاجرنشینی بودن محدوده و علت دیگر آن عدم اعتماد به مسئولان شهری است. کمترین انحراف معیار مربوط به ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت از بعد دامنه و برد است که با توجه به تازه تأسیس بودن مجتمع رفاهی، عدم آگاهی افراد از حضور آن عامل پایین بودن میانگین و انحراف معیار در این متغیر است.

محله فهادان: بیشترین میانگین مربوط به متغیر ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت از بعد دامنه و برد است که وجود یک فروشگاه زنجیره‌ای در ضلع غربی محدوده علت آن است. کمترین میانگین مربوط به متغیر ارزیابی مقرون به صرفه بودن کالا و خدمات ارائه شده در اطراف محل سکونت از بعد دامنه و برد است که توریستی بودن محدوده باعث افزایش قیمت‌ها در این محله است. بیشترین انحراف معیار مربوط به متغیر ارزیابی امنیت معابر محل سکونت از عبور دوچرخه و موتورسیکلت از بعد ایمنی و امنیت است که نشان از تفاوت معابر محله در بحث ایمنی است. کمترین انحراف معیار مربوط به متغیر ارزیابی حضور فروشگاه‌های زنجیره‌ای در محل سکونت از بعد دامنه و برد است که نشان از کیفیت بالایی محدوده در بحث فروشگاه‌های زنجیره‌ای است.

محله صفائیه: بیشترین میانگین مربوط به متغیر ارزیابی تناسب کاربری‌های اطراف محل سکونت (تجاری، تفریحی، صنعتی، فرهنگی) با محیط از بعد راحتی و آسایش است که با توجه به اهمیت بالایی ساکنین به آرامش و محدوده که تماماً مسکونی است توجیه می‌شود. کمترین میانگین مربوط به متغیر ارزیابی راحتی در برقراری ارتباط با محل سکونت

(پیاده راه، مردم، کسبه) از بعد راحتی و آسایش است که با توجه به اظهارات ساکنان که تمایل شدیدی به حفظ حریم شخصی داشتند قابل توجه است. بیشترین انحراف معیار مربوط به متغیر ارزیابی دسترسی محل سکونت به پیاده راه و فضای سبز از بعد راحتی و آسایش است که با توجه به کمبود فضای سبز شهر یزد و نبود پیاده راه در محدوده قابل توجه است. کمترین انحراف معیار مربوط به متغیر ارزیابی روشنایی فضای اطراف محل سکونت هنگام شب جهت حفظ امنیت از بعد ایمنی و امنیت است که نشان‌دهنده نامناسب بودن محله از این حیث است.

جدول ۸. تحلیل رگرسیون محلات هدف

شاخص	محلات	بتا	خطای استاندارد ضریب برآوردی	ضریب استاندارد بتا	معناداری
راحتی	اسکان کویر	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۶۲	۰/۰۰۰
و	فهادان	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۸۶	۰/۰۰۰
آسایش	صفائیه	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۵۴	۰/۰۰۰
ایمنی	اسکان کویر	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۷۱	۰/۰۰۰
و	فهادان	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۹۷	۰/۰۰۰
امنیت	صفائیه	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۴۴	۰/۰۰۰
تنوع	اسکان کویر	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۰۳	۰/۰۰۰
و	فهادان	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۱۹	۰/۰۰۰
جذابیت	صفائیه	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۳۰	۰/۰۰۰
فراغت	اسکان کویر	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۷	۰/۰۰۰
و	فهادان	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۸۶	۰/۰۰۰
تفریح	صفائیه	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۸۸	۰/۰۰۰
دامنه	اسکان کویر	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۶۳	۰/۰۰۰
و	فهادان	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۵۷	۰/۰۰۰
برد	صفائیه	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۵	۰/۰۰۰
تعامل	اسکان کویر	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۱۴	۰/۰۰۰
و	فهادان	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۵۰	۰/۰۰۰
حس تعلق مکان	صفائیه	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۶۱	۰/۰۰۰

اسکان کویر: در محدوده اسکان کویر بیشترین تأثیر بر سرزندگی محله مربوط به بعد تعامل و تعلق مکان است. بخش عمده ساکنان این محله یا به علت قیمت پایین از سایر نقاط شهر یزد در این محله ساکن شده‌اند و یا مهاجرین سایر شهرستان‌های استان یزد و یا کشور هستند که به علت کسب شغل به یزد مهاجرت کرده‌اند و به علت قیمت پایین در محدوده اسکان کویر ساکن شده‌اند. نبود یک بافت جمعیتی یک دست و حضور اجباری در محدوده باعث شده تا افراد کمتر به محل زندگی خود احساس تعلق داشته باشند و همین عامل بیشترین تأثیر را بر سرزندگی محله داشته است. در رتبه دوم بعد ایمنی و امنیت قرار دارد که ضعف روشنایی معابر، اعتیاد و مهاجرپذیری محدوده باعث شده تا این عامل اثر بالایی بر سرزندگی این محله داشته باشد. سومین عامل موثر آسایش و راحتی است که نزدیکی به فرودگاه، راه‌آهن، نایمن بودن مسکن، کوچه‌های خاکی یا دارای آسفالت بی‌کیفیت و سایر موارد از عوامل اثرگذار بر سرزندگی محله است. فهادان: در محله فهادان بعد تعامل و تعلق مکان بیشترین تأثیر را بر سرزندگی محله داشته است که در دو بعد قابل توجه است در بخش اول به علت این که اکثر ساکنان از افراد قدیمی یزد هستند به محله حس تعلق مکان دارند که به سرزندگی محله بسیار کمک می‌کند اما در سالیان اخیر این بافت به علت عدم رسیدگی در حال تخلیه است و عمدتاً اتباع خارجی به‌جای بومیان ساکن شده‌اند که بسیار بر تعامل و تعلق مکان اثرگذار است و بر سرزندگی محله اثر منفی

می‌گذارد. حضور توریست‌ها و اتباع خارجی بر امنیت و ایمنی محدوده اثرگذار بوده و عمدتاً این اثر منفی است که چالشی است بر سرزندگی محله فهادان. ورود دائمی افراد غریبه به محدوده بر راحتی و آسایش ساکنان محله تأثیر منفی داشته است و سرزندگی محله را تحت‌الشعاع قرار داده است.

صفتی: در محله صفائیه بعد فراغت و تفریح بیشترین تأثیر را بر سرزندگی داشته است و علت این امر را می‌توان در ساکنان این محدوده جست‌وجو کرد که عمدتاً از درآمد بالایی برخوردارند و نبود امکانات تفریحی چالشی بزرگ بر سرزندگی محله بوده است. تأکید بالای ساکنان بر حفظ حریم شخصی باعث شده تا تعامل و حس تعلق مکان معضلی دیگر بر سرزندگی محله صفائیه باشد.

جدول ۹. تحلیل واریانس یک‌طرفه (ANOVA) مقایسه سرزندگی محلات هدف

معناداری	اماره F	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	محلات
۰/۰۰۰	۱۹/۶۹۳	۱۳/۴۴۶	۵	۶۷,۳۲۸	میان گروهی
		۰/۶۸۳	۵۹۴	۴۰۵,۵۷۰	درون گروهی
			۵۹۹	۴۷۲,۷۹۸	مجموع
۰/۰۰۰	۲۲/۳۳۶	۹/۲۷۵	۵	۴۶,۳۷۵	میان گروهی
		۰/۴۱۵	۴۷۴	۱۹۶,۸۲۵	درون گروهی
			۴۷۹	۲۴۳,۲۰۰	مجموع
۰/۰۰۰	۲۱/۰۱۲	۹/۹۱۹	۵	۴۹,۵۹۳	میان گروهی
		۰/۴۷۲	۵۳۴	۲۵۲,۰۶۷	درون گروهی
			۵۳۹	۳۰۱,۶۵۹	مجموع

آزمون ANOVA جهت مقایسه میانگین شاخص‌ها سرزندگی محلات هدف بوده و برای تحلیل واریانس یک‌طرفه مقایسه سرزندگی محلات هدف، از دو فرضیه صفر و فرضیه مقابل صفر استفاده می‌شود. فرضیه صفر بدین شرح است که؛ وضعیت سرزندگی در سه محله اسکان کویر، فهادان و صفائیه یکسان است. در نقطه مقابل و فرضیه مقابل صفر بیان می‌دارد که وضعیت سرزندگی در محلات هدف یکسان نیست. با توجه به جدول ۹، معناداری برابر با ۰,۰۰۰ بوده و بدین ترتیب فرضیه صفر رد شده و فرضیه مقابل آن تأیید می‌شود. از سوی دیگر با توجه به میزان آماره F و کمتر بودن آن نسبت به درجه آزادی بار دیگر فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری

دیدگاه حق به شهر از هنری له فور را می‌توان از دو منظر موردبررسی قرار داد: حقی که شهروند بر ذمه شهر دارد و حقی که شهر بر ذمه شهروند. منصفانه و منطقی نیست که هر عملی خارج از منطق، ارزش، هنجار و به‌طورکلی انسانیت در شهر انجام شود و در نهایت تبعات آن را بر گردن شهر انداخت. بخش عمده رشد و تعالی بشر مدیون شهر است پس شهر نیز بر گردن شهروندان حقی دارد. حق به شهر تنها مفهومی مادی نیست و شهروندان و باشندگان شهری باید در تولید و فضای شهر دخیل باشند؛ تولید کنند و خود بازتولید فضایی باشند که تولید کرده‌اند. اما یکی از حقوقی که شهروندان از آن برخوردار هستند حق به فضای سرزنده شهری است، محلاتی پویا، درخورشان و منزلت و البته تلاش و کوشش شهروندان یک محله. اما شهروند برای رسیدن به این حق نخست باید حقوقی را رعایت کند؛ فضایی را تولید کنند که، بازتولید آن فضای سرزنده شهری برای همه شهروندان باشد. تولید و افزایش فضای عمومی که تمامی شهروندان از آن منتفع شوند، افزایش روحیه جمعی (نه فردی و اتمیزه) و استقرار عدالت توزیعی در جامعه از جمله حقوقی

است که شهر مستحق آن است. مجموع این موارد جامعه را از حالت فردی خارج و اجتماعات محلی را پدید می‌آورد؛ جایی که سرنوشت افراد برای همدیگر اهمیت دارد. بالا رفتن ظرفیت جامعه در برآوردن نیاز (متناسب با ارزش‌ها و اولویت‌ها) به رشد و توسعه اجتماع محلی می‌انجامد. خروجی این مسیر فراهم شدن منابع برای همگان و عدالت درون نسلی و برون نسلی است، وضعیتی پایدار که توسعه نه برای عده‌ای بلکه برای همه و نه برای چند سال بلکه برای همیشه است. حال شهروندان می‌توانند حق خود را از شهر طلب کنند، چراکه تمامی شهروندان در تولید فضا نقش داشته‌اند، و حق فضای سرزنده شهری کم‌ترین سهم چنین شهروند فعالی است که به‌دوراز دغدغه می‌تواند از این حق برخوردار باشد. بسیاری از مشکلات و چالش‌های امروز شهر یزد را می‌توان از سال ۱۳۷۶ و آغاز به کار دولت هفتم دانست. مواردی که موجب پدید آمدن فضایی شدند که شهروندان در تولید آن کمترین نقش را داشته‌اند.

۱- انتقال آب: طرح‌های انتقال آب از استان اصفهان به استان یزد و احداث کارخانه‌های صنایع سنگین عمدتاً آب بر (فولاد، کاشی و سرامیک و غیره) در اطراف شهر یزد نخست استان اصفهان را از توازن خارج کرد؛ اما در ادامه نیاز این کارخانه‌ها به نیروی کار معضلات دیگری را پدید آورد. آلودگی‌های زیست‌محیطی نیز از تبعات بدیهی این سیاست‌گذاری بود.

۲- مهاجرت: همان‌طور که گفته شد نیاز این کارخانه‌ها به نیروی کار از یک‌سو و مشکلات اشتغال در استان‌های هم‌جوار مهاجرت برون‌استانی را موجب شد اما این پایان ماجرا نیست و جذابیت و امکانات زندگی در مرکز استان و مشکلات کشاورزی، باغداری و دامداری موجب مهاجرت‌های درون‌استانی شد.

۳- حرکت سرمایه از استان‌های تهران، اصفهان، شیراز: اشباع شدن بازارهای اقتصادی مختلف در کلان‌شهرها و قوانین مصوب جهت جذب سرمایه و معافیت‌های مالیاتی موجب شد تا سرمایه عمدتاً از سه استان تهران، اصفهان، شیراز به سمت شهر یزد سرازیر شود.

۴- وضعیت اجتماعی: بافت اجتماعی غالب محدوده را مهاجران تشکیل می‌دهند. نکته قابل‌توجه اما این مسئله است که عمده معضلات این محله بر خواسته از ساکنان خود محله نیست و به علت شرایط ناپایدار محدوده بزهکاری و آسیب‌های اجتماعی سایر محلات شهر به این محله وارد می‌شود.

مفهوم سرزندگی یک مفهوم ذهنی است که بخش عمده آن در یک محله به‌صورت سلسله‌ای از رفتارها بروز می‌کنند و قضاوت در مورد سرزندگی یک محله به‌سادگی به دست نمی‌آید و گاهی در محله‌ای با کیفیت زندگی بالا سرزندگی یافت نمی‌شود و در محله‌ای با کیفیت زندگی پایین سرزندگی قابل‌مشاهده است. شهر یزد به‌عنوان یکی از شهرهای باستانی کشور در سالیان اخیر با روند مهاجرت‌ها بافت سنتی خود را از دست داده است. پس از بررسی محلات مورد مطالعه محله فهادان جز بافت تاریخی یزد بیشترین میزان سرزندگی را دارا است، در رتبه دوم محله صفائیه از محلات ثروتمند نشین شهر جای دارد و در رتبه سوم محله حاشیه‌نشین اسکان کویر قرار گرفته است.

رتبه‌بندی فوق بر اساس مجموعه‌ای از شاخص‌ها و متغیرها پدید آمده است لیکن توجه صرف به اعداد و ارقام آن هم در بررسی موضوعی روان‌شناختی چون سرزندگی نتیجه‌گیری را از واقعیت دور می‌کند به نظر می‌رسد برای درک سرزندگی محلات علاوه بر مطالعات کمی نیاز به تحلیل فضای ذهنی افراد ساکن است. آنچه مفهوم سرزندگی را از مفاهیم دیگر که به آن نزدیک هستند جدا می‌کند بحث تنوع است که این‌که قرارگیری محله فهادان در جایگاه نخست نیز ناشی از تنوع بالا در کالبد و حاضران در محیط است. از سوی دیگر قرارگیری محله اسکان کویر در جایگاه سوم دلیل بر پایین بودن سرزندگی محله نیست چراکه کالبد ناقص و آسیب‌پذیر محدوده کیفیت زندگی محدوده را پایین آورده است اما نکات مثبتی در محله وجود دارد که می‌توان به گفت محدوده مستعد تبدیل شدن به یکی از سرزنده‌ترین محلات شهر

یزد را دارا است. در میان این سه محله، محله صفائیه بهترین وضعیت را از حیث کیفیت محیط داراست اما پدیده غریبگی و عدم سرمایه اجتماعی و حس لامکانی میان ساکنان و غریبه‌گری با عابران و رهگذران به‌طور محسوس قابل مشاهده است که با توجه به این نکته می‌توان این محدوده را از حیث سرزندگی در وضعیت نامطلوبی قلمداد کرد. در بخش یافته‌ها وضعیت شاخص‌ها، کمبودها و نقاط قوت شرح داده شد. در ادامه با توجه به مطالب ذکر شده در بخش یافته‌ها به ارائه پیشنهادها در جهت تثبیت و افزایش نقاط قوت و کاهش نقاط ضعف و تبدیل آن‌ها به نقاط قوت پرداخته می‌شود. پیشنهادها عمدتاً با توجه اتکا به نیروی مردمی است و کمتر به قدرت مدیریت شهری توجه شده است.

محله اسکان کویر

۱- در این محله سرمایه اجتماعی از نقاط قوت است به‌نحوی که روابط همسایگی، اعتماد، همکاری از نکات قابل توجه است که این سرمایه اجتماعی با تشکیل شورای محلی در مسجد محله قابل جهت‌دهی و هدف‌دهی است.

۲- عمده افراد ساکن در این محدوده از اقشار کارگر جامعه هستند که عمدتاً توانایی‌های فنی دارند. استفاده از این نیرو در راستای رفع مشکلات محله می‌تواند موثر باشد. تنها کافی است با حمایت‌های مالی و معنوی این افراد را وارد یک حرکت جمعی کرد.

۳- محله اسکان کویر به‌شدت به یک فضای سبز یا فضای بازی جهت تجمع خانواده‌ها نیاز دارد چراکه نبود آن به‌شدت در محدوده احساس می‌شود. زمین‌های خالی در محدوده فراوان هستند که امکان ایجاد یک فضای تفریحی را فراهم می‌آورد.

محله فهادان

۱- حضور افراد با قدمت چندین نسل در این محله تعلق خاطر و سرمایه اجتماعی را پدید می‌آورد و ضرورت تشکیل شورای محلی در مسجد جامع به‌عنوان عنصر شاخص آن محدوده را بیان می‌دارد. این شورا می‌تواند با وظایف شناسایی مشکلات و انتقال آن به شهرداری و حل مشکلات در سطوح پایین فعالیت کند.

۲- پس از ورود بافت تاریخی یزد به میراث جهانی از سوی سازمان‌های جهانی کمک‌های نقدی به شهرداری یزد جهت حفظ این بافت می‌شود به‌پشتوانه این حمایت‌ها می‌توان وام‌هایی را برای ساکنان در نظر گرفت و با استفاده از پتانسیل داخلی به حل معضلات پرداخت.

۳- یکی از مشکلات این محدوده ورود گردشگران به حریم شخصی ساکنان است که نوعی غریبه‌ستیزی را در ساکنان پدید آورده که می‌توان با علائم و نشانه‌ها مسیرهای گردشگری را از حریم شخصی جدا کرد.

۴- تجهیز پیاده‌روهای کل محدوده به سنگفرش تا تناسب جلوه بصری، با آسفالت معابر از بین نرود.

۵- استفاده از میدان‌ها محدوده جهت نمایش‌نامه خوانی و موسیقی سنتی

محله صفائیه

بر خلاف دو محله قبل در این محل سرمایه اجتماعی کمتر به چشم می‌آید و نمی‌توان بر کاربردهای سرمایه اجتماعی تکیه کرد.

۱- به علت این که این محدوده جز مناطق ثروتمند نشین یزد است با استفاده از سرمایه مالی موجود می‌توان صندوق محلی را تشکیل داد. چنانچه تسهیلات و تشویقات لازم به افراد اعطا شود می‌توان بسیاری از مشکلات سرزندگی این محله را رفع کرد.

۲- تجملات را نمی‌توان همیشه نفی کرد. در این محدوده کوشش مالی و خواست افراد ضرورت فراهم آوردن تفریحات لوکس را نشان می‌دهد، این تفریحات می‌تواند به سرزندگی این محله کمک کند.

۳- محدوده صرفاً مسکونی است و کاربری‌های متنوع در آن دیده نمی‌شود. پیشنهاد می‌شود با سیاست‌های تشویقی

چون کاهش مالیات افراد به ایجاد کاربری‌های متناسب و متنوع در محیط ترغیب شوند.

۴- شکل خیابان‌ها به صورت کاملاً شطرنجی است که روح را از محله گرفته است با طراحی میدان در برخی گره‌گاه‌ها می‌توان این معضل را برطرف کرد. این میدان‌ها می‌توانند تنوع کاربری را پدید آورند و غریبگی ساکنان با یکدیگر را به‌مرور رفع کند.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) احمدی، حسن و مهرجو، مهرداد. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین دل‌بستگی مکانی و وفاداری رفتاری با سرزندگی و امنیت در فضای شهری (مطالعه موردی: میدان شهرداری شهر رشت). *معماری و شهرسازی پایدار*، ۷(۲)، ۶۹-۸۳.
- ۲) اخوان، آرمین؛ صالحی، اسماعیل و طغیانی، شیرین. (۱۳۹۷). ارزیابی تأثیر عوامل محیطی - کالبدی بر سرزندگی و کیفیت خیابان‌های شهری (مطالعه موردی: خیابان‌های نادر و انقلاب شهر ساری). *جغرافیا و پایداری محیط*، ۸(۲)، ۱۵-۲۹.
- ۳) اسدی، احمد؛ مودودی، مهدی و حسین‌آبادی، سعید. (۱۳۹۹). مدل‌سازی رابطه بین سرزندگی شهری و حس تعلق مکانی در شهر قاین. *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۱(۴۰)، ۱۷-۳۰.
- ۴) اسکوئی ارس، علی و حکیمی، هادی. (۱۴۰۰). سنجش شاخص‌های سرزندگی شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: سیلاب قوشخانه تبریز). *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۱)، ۱۴۳-۱۶۳.
- ۵) اشتیاقی، معصومه؛ شارع‌پور، محمود و فاضلی، محمد. (۱۴۰۰). بررسی بایسته‌های حق به شهر در فرآیند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی توسعه شهرها (موردی توسعه حمل‌ونقل شهر تهران). *راهبرد/اجتماعی فرهنگی*، ۱۰(۳۹)، ۲۲۳-۲۵۷.
- ۶) پیران، پرویز. (۱۳۹۴). سرمقاله: سخن آغازین: "حق مشخص به شهر مشخص". *هفت شهر*، ۴(شماره ۴۹ و ۵۰)، ۸-۵۱.
- ۷) جهانگیر، صبا؛ صارمی، حمیدرضا و کلانتری خلیل‌آباد، حسین. (۱۳۹۸). امکان‌سنجی ارتقاء پیاده‌مداری با رویکرد سرزندگی در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی: طراحی خیابان امام خمینی (ره) سنجندج. *مطالعات شهر ایرانی/اسلامی*، ۹(۳۵)، ۴۷-۶۴.
- ۸) جهانگیری، جهانگیر و محمدی، نسرین. (۱۳۹۷). تبیین جامعه‌شناختی رابطه امید سیاسی و بی‌تفاوتی اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شیراز). *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۷(۱)، ۱۲۷-۱۵۰.
- ۹) حبیب‌نژاد، سید احمد و خسروی، احمد. (۱۴۰۱). حق به شهر و امکان‌شناسایی آن در نظام حقوقی ایران. *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران*، ۵۲(۱)، ۱۶۳-۱۸۴.
- ۱۰) حبیبیان، بهار و حاتمی‌نژاد، حسین. (۱۳۹۹). تبیین اثرپذیری سرزندگی محله‌های شهری از ابعاد دل‌بستگی مکانی نمونه مورد مطالعه: شهر اهواز. *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۲۴(۱)، ۱۸۲-۱۵۱.
- ۱۱) حسین‌زاده، رباب و صفرعلی‌زاده، اسماعیل. (۱۳۹۹). سنجش و ارزیابی وضعیت مؤلفه‌های سرزندگی شهری از منظر شهروندان (مطالعه موردی: شهر ارومیه). *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۱(۴۲)، ۱۵۳-۱۶۴.
- ۱۲) حسینی، علی؛ رضایی، پژمان و مؤمنی، علی. (۱۳۹۹). تحلیل اثرات اسکان غیررسمی بر پایداری محلات شهری؛ مورد مطالعه محله فرودگاه شهر یزد. *کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی*، ۸(۱)، ۸۱-۱۱۱.
- ۱۳) حسینی، علی؛ عباس‌نژاد جلوگیر، محسن؛ اخوان‌انوری، امیررضا و سجادی، سید علی‌اکبر. (۱۴۰۰). تحلیل شاخص‌های پیاده‌مداری در بخش مرکزی شهرها (مورد مطالعه: پیاده راه صف (سپه‌سالار) و خیابان سی تیر شهر تهران). *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۲)، ۳۳۵-۳۵۹.
- ۱۴) حوراسفند، نرگس. (۱۳۹۹). ارائه راهکارهای ارتقاء سطح سرزندگی در فضاهای شهری محله امامیه مشهد. *شباک*، ۶(۴)، ۱۱۸-۱۰۹.
- ۱۵) خراسانی‌زاده، فرنوش؛ صابری، حمید؛ مؤمنی، مهدی و موسوی، میرنجف. (۱۳۹۹). تبیین ساختاری عوامل موثر بر سرزندگی در فضاهای عمومی شهری اصفهان از دیدگاه شهروندان و گردشگران. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۴(۷۲)، ۱۵۱-۱۸۱.

- ۱۶) خطیبی، اعظم. (۱۳۹۷). مطالعه جامعه‌شناختی رابطه حقوق اجتماعی - سیاسی شهروندی با سرزندگی آن‌ها (مطالعه موردی: شهر همدان). *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۸(۲۷)، ۶۷-۹۶.
- ۱۷) داداش‌پور، رضا؛ احمدزاده، حسن و ولی‌زاده، رضا. (۱۴۰۱). بررسی عملکرد مدیریت شهری بر پایداری و سرزندگی در مناطق شهری: (مطالعه موردی: شهر ارومیه). *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۱۲(۳)، ۶۱۸-۶۳۷.
- ۱۸) دارکش، محمد و استرکی، سارا. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی طرح‌های شهری از منظر حق به شهر (نمونه موردی: طرح شهری نواب - گسترش مترو در محله بریانک). *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۲(۳)، ۲۵-۱.
- ۱۹) داوودی، انیس؛ آقائی‌زاده، اسماعیل و جعفری مهرآبادی، مریم. (۱۳۹۹). تحلیلی بر سرزندگی شبانه شهری در شهر رشت. *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۸(۳)، ۵۳۱-۵۵۵.
- ۲۰) ذکات، سینا؛ رضایی، محمدرضا و پیام، حاتم. (۱۳۹۹). ارتقاء سرزندگی در فضاهای شهری با تأکید بر رویکرد ساماندهی منظر شهری (مطالعه موردی: شهر یاسوج). *آمایش محیط*، ۱۳(۵۰)، ۱۹۷-۲۱۵.
- ۲۱) سرور، هوشنگ و اصغری، رؤیا. (۱۴۰۰). تحلیل فضاهای عمومی شهرها از منظر رهیافت سرزندگی نمونه: پارک ساحلی آتای میان‌دوآب. *برنامه‌ریزی فضایی*، ۱۱(۴)، ۵۸-۳۹.
- ۲۲) شمس‌الدینی، علی و نصیبی، ساسان. (۱۳۹۸). نقش و جایگاه چیدمان مبلمان شهری در شادابی و سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: مناطق ۱۱ گانه شهرداری شیراز). *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰(۳۷)، ۸۳-۹۶.
- ۲۳) طهماسبی، فرخ؛ نظم‌فر، حسین؛ قنبری، ابوالفضل؛ رضایی‌نیا، حسن. (۱۳۹۹). ارزیابی و تحلیل ترجیحات معیارهای سرزندگی شهری در خیابان ولیعصر تهران. *فصلنامه شهر پایدار*، ۳(۱)، ۱-۱۸.
- ۲۴) غضنفرپور، حسین؛ صداقت‌کیش، مرضیه؛ سلیمانی دامنه، مجتبی و افضل‌نیز، مرضیه. (۱۳۹۸). سنجش سرزندگی و حیات شبانه میدان نقش جهان اصفهان با تأکید بر امنیت پایدار شهری. *فصلنامه شهر پایدار*، ۲(۲)، ۸۷-۱۰۶.
- ۲۵) غلامی، یونس و دهقان جزی، ابوالفضل. (۱۳۹۹). نقش پیاده‌مداری بر افزایش سرزندگی فضاهای شهری مطالعه موردی شهر گزبرخوار. *فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۱۱(۲۱)، ۱۵۱-۱۶۴.
- ۲۶) فارسی، طیبه؛ ناسخیان، شهریار؛ شاهپوندی، احمد. (۱۳۹۸). ارزیابی پس از بهره‌برداری یک پاتوق شهری جهت بررسی اثرات آن بر ارتقای سرزندگی (نمونه موردی: پاتوق شهری در معبر تاریخی - طبیعی شهر اصفهان). *آمایش محیط*، ۱۲(۴۷)، ۱۴۵-۱۶۲.
- ۲۷) فری، پائولو. (۱۹۶۸). *آموزش ستم دیدگان*. تهران: انتشارات خوارزمی.
- ۲۸) فیضی، سعیده و بصیری، مصطفی. (۱۳۹۹). بررسی اهمیت نورپردازی در ارتقاء سرزندگی شبانه فضاهای شهری (نمونه موردی: محله سنتی مقصودیه تبریز). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۰(۵۸)، ۱۷-۳۴.
- ۲۹) قربان‌پور، مریم؛ زالی، نادر؛ یوردخانی، مختار و آزاده، سیدرضا. (۱۳۹۷). ارزیابی مؤلفه‌های مؤثر بر تقویت سرزندگی در مسیرهای پیاده شهری (مطالعه موردی: پیاده راه علم الهدی شهر رشت). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۳(۱)، ۱۰۵-۱۲۳.
- ۳۰) لطیفی، غلامرضا؛ جمعه‌پور، محمود و گریوانی، سلیمه. (۱۳۹۳). مقایسه تطبیقی سرزندگی شهری در محلات مجیدیه جنوبی و سعادت‌آباد تهران. *مدیریت شهری*، ۱۳(۳۴)، ۲۷-۴۰.
- ۳۱) محسنی فرد ناغانی، معصومه؛ مثنوی، محمدرضا و زبردست، لعبت. (۱۳۹۸). احیای اکولوژیکی بافت‌های فرسوده شهری از طریق شبکه‌های فضای سبز و باز به‌منظور ارتقای سرزندگی شهری بر اساس تئوری گراف و مدل کشش (مطالعه موردی: منطقه ۹ تهران). *محیط‌شناسی*، ۴۵(۳)، ۵۲۵-۵۴۴.
- ۳۲) محمدی ده‌چشمه، پژمان. (۱۳۹۸). تحلیلی بر نقش پیاده راه‌ها در سرزندگی شهری (مطالعه موردی: خیابان فردوسی شهر اصفهان). *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۶(۱)، ۱۹-۳۸.
- ۳۳) مقصود، مهرنوش و ذاکر حقیقی، کیانوش. (۱۳۹۸). سنجش میزان سرزندگی در چهارراه ولی‌عصر شهر تهران بر مبنای تحلیل الگوهای فعالیتی موجود در آن. *باغ نظر*، ۱۶(۷۱)، ۵-۱۸.
- ۳۴) مولوی، مهرناز؛ حمیدی، آرمان؛ فریدی فشمی، عالیه و آریاپسند، زهرا. (۱۴۰۰). بررسی نقش پیاده‌راه‌های شهری در ارتقای شاخص‌های سرزندگی شهری و تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی: پیاده راه مرکز رشت). *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۳)، ۸۸۱-۹۰۸.

۳۵) میکائیلی هاچه سو، گلناز و آذر، علی. (۱۳۹۶). بررسی و ارزیابی تطبیقی سرزندگی شهری در محله‌های اختصاصی و محلات سنتی با رویکرد توسعه پایدار در جغرافیا: مطالعه موردی کلان‌شهر تبریز. *فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۷(۴)، ۲۶۹-۲۸۴.

۳۶) نهبانندی، الهام. (۱۳۹۹). بازخوانی فرهنگی مفهوم سرزندگی در شهرهای ایرانی. *هنر و تمدن شرق*، ۸(۲۸)، ۴۱-۵۲.

۳۷) نیک‌پور، عامر و یاراحمدی، منصوره. (۱۳۹۹). بازشناسی مؤلفه‌های شکل‌دهنده سرزندگی خیابان به‌مثابه ارتقاء کیفیت زندگی اجتماعی در فضاهای شهری کوچک مطالعه موردی: خیابان شهید چمران شیراز. *فصلنامه شهر پایدار*، ۳(۱)، ۴۱-۵۴.

۳۸) هدایت نژادکاشی، سید مصطفی، هادیانی، زهره، حاجی‌نژاد، علی، عسگری، علی. (۱۳۹۸). تحلیل دسترسی و نظام پراکنش فضایی کاربری‌ها در راستای عدالت توزیعی جهت سرزندگی فضاهای شهری (مورد مطالعه: ناحیه ۳ منطقه ۱۶ شهر تهران). *اقتصاد و مدیریت شهری*، ۷(۴) (پیاپی ۲۸)، ۷۵-۹۷.

۳۹) هدایت‌نژاد کاشی، سید مصطفی؛ هادیانی، زهره و حاجی‌نژاد، علی و عسگری، علی. (۱۳۹۸). سرزندگی شهری مفهومی میان‌رشته‌ای (واکاوی اصول، ابعاد و شاخص‌ها). *مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۶(۲۰)، ۷۵-۱۰۳.

۴۰) یغفوری، حسین و کاشفی دوست، دیمین. (۱۳۹۷). ارزیابی و سنجش مؤلفه‌های برآمده از حق به شهر (نمونه موردی: شهر بیرانشهر). *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۳۵)، ۵۷-۶۸.

- 41) Gómez-Varo, I., Delclòs-Alió, X., & Miralles-Guasch, C. (2022). Jane Jacobs reloaded: A contemporary operationalization of urban vitality in a district in Barcelona. *Cities*, 123, 103565.
- 42) Kębłowski, W., Van Criekingen, M., & Bassens, D. (2019). Moving past the sustainable perspectives on transport: An attempt to mobilise critical urban transport studies with the right to the city. *Transport Policy*, 81, 24-34.
- 43) Liang, Y., D'Uva, D., Scandiffio, A., & Rolando, A. (2022). The more walkable, the more livable? -- can urban attractiveness improve urban vitality?. *Transportation Research Procedia*, 60, 322-329.
- 44) Mouratidis, K., & Poortinga, W. (2020). Built environment, urban vitality and social cohesion: Do vibrant neighborhoods foster strong communities?. *Landscape and Urban Planning*, 204, 103951.
- 45) Mu, B., Liu, C., Mu, T., Xu, X., Tian, G., Zhang, Y., & Kim, G. (2021). Spatiotemporal fluctuations in urban park spatial vitality determined by on-site observation and behavior mapping: A case study of three parks in Zhengzhou City, China. *Urban Forestry & Urban Greening*, 64, 127246.
- 46) Paköz, M. Z., & Işık, M. (2022). Rethinking urban density, vitality and healthy environment in the post-pandemic city: The case of Istanbul. *Cities*, 124, 103598.
- 47) Wu, J., Lu, Y., Gao, H., & Wang, M. (2022). Cultivating historical heritage area vitality using urban morphology approach based on big data and machine learning. *Computers, Environment and Urban Systems*, 91, 101716.
- 48) Yue, W., Chen, Y., Thy, P. T. M., Fan, P., Liu, Y., & Zhang, W. (2021). Identifying urban vitality in metropolitan areas of developing countries from a comparative perspective: Ho Chi Minh City versus Shanghai. *Sustainable Cities and Society*, 65, 102609.
- 49) Ahmadi, H., & MehrJou, M. (2020). exploring the relationship between place Attachment and Behavioral Loyalty with Vitality and Security in Urban Spaces (Case Study: Shahr-dari Square, Rasht City). *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 7(2), 69-83. [In Persian].
- 50) Akgün A. (2014). Upon the Relationship Between Social Practice with Segregation Based Spatial Practice. *Journal of Ideal Kent*, 12, 28-39.
- 51) Akhavan, A., Salehi, E., & Toghyani, S. (2018). Evaluating the Effect of Environmental-Physical Factors on the Livability and Quality of Urban Streets (Case Study: Nader and Enghelab Streets in Sari City). *Geography and Environmental Sustainability*, 8(2), 15-29. [In Persian].
- 52) Asadi, A., mododi, M., & Hossein Abadi, S. (2020). The relation between urban vitality and sense of place attachment; The case study on Qaen city. *Research and Urban Planning*, 11(40), 17-30. [In Persian].

- 53) Chen, W., Wu, A. N., & Biljecki, F. (2021). Classification of urban morphology with deep learning: Application on urban vitality. *Computers, Environment and Urban Systems*, 90, 101706.
- 54) Dadashpour, R., Ahmadzadeh, H., & Valizadeh, R. (2022). Survey of Urban Management Performance on Sustainability and Vitality in Urban Areas: (Case Study: Urmia City). *Geography (Regional Planning)*, 12(3), 618-637. [In Persian].
- 55) Darkesh, M., Esterki, S. (2020). Pathology of urban plans from the perspective of the right to the city (Case Study: Navab Urban Plan - Metro Expansion in Bryank Neighborhood). *Sociology of Culture and Art*, 2(3), 25-1. [In Persian].
- 56) Davoodi, A., Aghaeizadeh, E., & Jafari Mehrabadi, M. (2020). An analysis on the urban nightlife vitality in the city of Rasht. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 8(3), 531-555. [In Persian].
- 57) Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., & Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289-300.
- 58) Dong, Y. H., Peng, F. L., & Guo, T. F. (2021). Quantitative assessment method on urban vitality of metro-led underground space based on multi-source data: A case study of Shanghai Inner Ring area. *Tunnelling and Underground Space Technology*, 116, 104108.
- 59) Eshtiaghi, M., sharepor, M., & fazeli, M. (2021). Examining the Requirements of the Right to the City in the Policy-Making Process and Development Planning of the Cities: A Case Study of Tehran Transportation Development. *Socio-Cultural Strategy*, 10(2), 223-257. [In Persian].
- 60) Faizi, S., & Basiri, M. (2019). Investigating the importance of lighting in improving the night life of urban spaces (case example: traditional neighborhood of Maqsoodiyeh, Tabriz). *Applied Research of Geographical Sciences (Geographical Sciences)*, 20(58), 17-34. [In Persian].
- 61) Farsi, T., Nasekhian, S., & Shahivandi, A. (2020). Post Utilization Evaluation of Urban Hangouts to Analyze Its Effects on Vivacity Development (A Case Study of Urban Hangout in Natural Historic Pathway of Isfahan). *ENVIRONMENTAL BASED TERRITORIAL PLANNING*, 12(47), 145-162. [In Persian].
- 62) Ferri, P. (1968). Education of the oppressed. Kharazmi Publishing House, Tehran. (In Persian).
- 63) Ghazanfarpor, H., Sedaghat kish, M., Solymani, M., & Afzali, M. (2019). Measurement of vitality and nightlife of Naghsh-e Jahan Square of Isfahan with emphasis on Urban Sustainable Security. *Journal of Sustainable city*, 2(2), 87-106. [In Persian].
- 64) Gholami, Y., & Dehghan Jezi, Ab. (2019). The role of pedestrianization on increasing the vitality of urban spaces, a case study of Guzborkhar city. *Scientific-Research Quarterly of Urban Ecology Research*, 11(21), 151-164. [In Persian].
- 65) Ghorbanpour, M., Zali, N., yourdkhani, M., & Azadeh, S. (2018). Evaluation of Effective Factors on Strengthening Vitality of Urban Walkways (Case Study: Alam-Al-Hoda Walkway in Rasht). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13(1), 105-123. [In Persian].
- 66) Habibian, B., & Hataminejad, H. (2019). Clarifying the effectiveness of urban neighborhood vitality from the dimensions of spatial attachment. Case study: Ahvaz city. *Planning and preparation of space*, 24 (1): 151-182. [In Persian].
- 67) Habibnezhad, S., & Khosravi, A. (2022). The Right to the City and the Possibility of its Recognition in the Iranian legal system. *Public Law Studies Quarterly*, 52(1), 163-183. [In Persian].
- 68) Hedayat Nejad Kashi, M., Hadiani, Z., Haji Nejad, A., & Asgari, A. (2018). Analysis of access and spatial distribution system of uses in line with distributive justice for the vitality of urban spaces (case study: District 3, District 16, Tehran). *Economics and Urban Management*, 7(4 (28 consecutive)), 75-97. [In Persian].
- 69) Hedayatnejad Kashi, M., Hadiani, Z., Hajinejad, A., & Asgari, A. (2018). Interdisciplinary conceptual urban vitality (study of principles, dimensions and indicators). *Urban Structure*

- and Function Studies*, 6(20), 75-103. [In Persian].
- 70) Horasfand, N. (2019). Providing solutions to improve the level of vitality in the urban spaces of Emamieh neighborhood of Mashhad. *Research in arts and human science*, 6(4), 109-118. [In Persian].
  - 71) Hoseinzadeh, R., & Safaralizadeh, E. (2020). Measuring and evaluating the status of urban vitality components from the perspective of citizens (Case Study: Urmia City). *Research and Urban Planning*, 11(42), 153-164. [In Persian].
  - 72) Hosseini, A., Abbasnejad Jelogir, M., Akhavan Anvari, A., & Sajjadi, S. (2021). Analysis of pedestrian in the central district of cities: The study of the Saf (Sepahsalar) pedestrian and Si-Tir Street in Tehran. *Geographical Urban Planning Research*, 9(2), 335-359. [In Persian].
  - 73) Hosseini, A., Rezaei, P., & Momeni, A. (2020). Analysis of the effects of informal settlement on the sustainability of urban neighborhoods: The case study of Airport neighborhood in Yazd. *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 8(1), 81-111. [In Persian].
  - 74) Jahangir, S., Sarmi, H., & Khalilabad, H. (2018). Feasibility of improving pedestrian circulation with vitality approach in urban spaces; Case study: design of Imam Khomeini Street (R.A.) in Sanandaj. *Iranian Islamic City Studies*, 9(35), 47-64. [In Persian].
  - 75) Jahangiri, J., & Mohammadi, N. (2018). Sociological Explanation of the Relationship between Political Hope and Social Indifference (Case Study: Shiraz University Students). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 7(1), 127-150. [In Persian].
  - 76) Khatibi, A. (2017). Sociological study of the relationship between socio-political rights of citizens and their vitality (case study: Hamadan city). *Urban Sociological Studies*, 8(27), 67-96. [In Persian].
  - 77) Khorasani Zadeh, F., Saberi, H., Momeni, M., & Mousavi, M. (2020). Structural explanation of factors affecting vitality in urban public spaces of Isfahan from the view point of citizens and tourists. *Geography and Planning*, 24(72), 151-181. [In Persian].
  - 78) Latifi, G., Jumapour, M., & Grivani, S. (2013). Comparative comparison of urban vitality in South Majidieh and Saadat Abad neighborhoods of Tehran. *Urban Management*, 13(34), 27-40. [In Persian].
  - 79) Liu, Z., & Long, A. (2019). Urban Vitality Area Identification and Pattern Analysis from the Perspective of Time and Space Fusion. *Sustainability*, 11(15), 4032.
  - 80) Lynch, K. (1987). *Good City Form*. 5th ed. MIT: London.
  - 81) Maghsoud, M., & Zakerhaghighi, K. (2019). Urban Vitality Evaluation in Vali Asr Crossroad on the Basis of Activity Patterns. *The Monthly Scientific Journal of Baghe-Nazar*, 16(71), 5-18. [In Persian].
  - 82) Massingue, S. A., & Oviedo, D. (2021). Walkability and the Right to the city: A snapshot critique of pedestrian space in Maputo, Mozambique. *Research in Transportation Economics*, 86, 101049.
  - 83) Mikaeili Hache sou, G., & Azar, A. (2017). Comparative evaluation of urban vitality in Gated residential complexes and traditional neighborhoods: Case Study Charandab neighborhood and Aseman exclusive residential complex. *Geography (Regional Planning)*, 7(4), 269-284. [In Persian].
  - 84) Mohamadi, P. (2019). The role of Walkways in the Vitality of Humans (Case Study: Ferdowsi Street in Isfahan City). *Geography and Urban Space Development*, 6(1), 19-38. [In Persian].
  - 85) Mohseni fard Naghani, M., Masnavi, M., & Zebardast, L. (2019). Ecological Reclamation of Distressed Urban Fabric through Open and Green Space Networks to Enhance the Urban Vitality Based on Graph Theory and Gravity Models (Case of District 9, Tehran). *Journal of Environmental Studies*, 45(3), 525-544. [In Persian].
  - 86) Molavi, M., Hamidi, A., Faridi Foshtomi, A., & Ariapasand, Z. (2021). Evaluation of the Role of Urban Pedestrian Streets in Improving the Urban Vitality and Social Interactions (Case Study: Pedestrian Street of Rasht). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 9(3), 881-908. [In Persian].

- 87) Mushkani, R. A., & Ono, H. (2021). The role of land use and vitality in fostering gender equality in urban public parks: The case of Kabul city, Afghanistan. *Habitat International*, 118, 102462.
- 88) Nahavandi, E. (2020). Cultural readout of the concept of vitality in Iranian cities. *Journal of Art and Civilization of the Orient*, 8(28), 41-52. [In Persian].
- 89) Nikpour, A., Yarahmadi, M. (2020). Recognizing the components of street vitality as promoting the quality of social life in small urban spaces Case study: Chamran Street, Shiraz. *Journal of Sustainable city*, 3(1), 41-54. [In Persian].
- 90) Oskouee Aras, A., & Hakimi, H. (2021). Measuring Indicators of Urban Vitality in Informal Settlements (Case study: Seilab Qoshkhane Tabriz). *Geographical Urban Planning Research*, 9(1), 143-163. [In Persian].
- 91) Östberg, J., Sandberg, K., & Wiström, B. (2021). Rating of parameters used to assess tree vitality by urban foresters and ecologists in Sweden, using the Delphi method. *Urban Forestry & Urban Greening*, 62, 127134.
- 92) Piran, P. (2015). Foreword; Introductin the right to the city. *HAFTSHAHR*, 4(49,50), 8-51. [In Persian].
- 93) Rapoport A. *Human Aspects of Urban Form*. (1977). 1th ed. Pergamon Press: Oxford.
- 94) Sá, T. H. de, Edwards, P., Pereira, R. H. M., & Monteiro, C. A. (2019). Right to the city and human mobility transition: The case of São Paulo. *Cities*, 87, 60–67.
- 95) Sarvar, H., & Asghary, R. (2021). Analysis of the Public Spaces of Cities via a vitality approach: A Case Study of Ata Coastal Park of Miandoab. *Spatial Planning*, 11(4), 58-39. [In Persian].
- 96) Sena Işiklar. (2017). Vitality of The Cities. *International Journal of Architectural Engineering Technology*, 4, 1823.
- 97) Shamsoddini, A., & Nasibi, S. (2019). The study of urban furniture layout on the urban area's vitality (case study: the whole area of Shiraz). *Research and Urban Planning*, 10(37), 83-96. [In Persian].
- 98) Tahmasebi, F., Nazmfar, H., Ghanbari, A., & Rezaeinia, H. (2020). Evaluation and Analysis of Urban Vitality Criteria Preferences Case Study: Valiasr St., Tehran. *Journal of Sustainable city*, 3(1), 1-18. [In Persian].
- 99) Yaghfour, H., & Kashfi Dost, D. (2017). Evaluation and measurement of the components arising from the right to the city (case example: Piranshahr city). *Research and urban planning*, 9(35), 57-68. [In Persian].
- 100) Yu, L., & Cai, Y. (2021). Do rising housing prices restrict urban innovation vitality? Evidence from 288 cities in China. *Economic Analysis and Policy*, 72, 276–288.
- 101) Yue, W., Chen, Y., Zhang, Q., & Liu, Y. (2019). Spatial Explicit Assessment of Urban Vitality Using Multi-Source Data: A Case of Shanghai, China. *Sustainability*, 11(3), 638.
- 102) Zekavat, S., rezaei, M., Payam, H. (2020). Improving the Vitality in Urban Spaces with an Emphasis on Organizing Urban Landscape Approach (A Case Study of Yasuj). *Environmental-based Territorial Planning*, 13(50), 197-215. [In Persian].